

**PLAN DEINSTITUCIONALIZACIJE I TRANSFORMACIJE DOMOVA
SOCIJALNE SKRBI I DRUGIH PRAVNIH OSOBA KOJE OBAVLJAJU
DJELATNOST SOCIJALNE SKRBI U REPUBLICI HRVATSKOJ**

2011. – 2016. (2018.)

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi

Zagreb, listopad 2010.

SADRŽAJ

1. Uvod	3
2. Opće smjernice za deinstitutionalizaciju i transformaciju domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi	6
3. Ciljevi i prioriteti deinstitutionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi	16
4. Ciljevi i prioriteti deinstitutionalizacije i transformacije domova za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju	25
5. Ciljevi i prioriteti deinstitutionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom	36
6. Ciljevi i prioriteti deinstitutionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba za psihički bolesne odrasle osobe	47
7. Umjesto zaključka	54
<u>Prilog:</u> Smjernice za izradu pojedinačnih planova deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba	

1. Uvod

Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2018. godine (u daljnjem tekstu: Plan) strateški je dokument Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi namijenjen intenziviranju reformskih procesa transformacije i deinstitucionalizacije, te predstavlja temelj za planiranje mreže domova i djelatnosti socijalne skrbi.

Svrha je Plana **smanjiti ulazak u institucije i povećati izlazak iz institucija u nove oblike skrbi, posebno stimulirajući obiteljsku reintegraciju** (uz garanciju jedne ili više usluga podrške obitelji u lokalnoj zajednici), što bi trebalo biti usklađeno s prioritetima razvoja mreže usluga na lokalnoj razini vodeći pritom računa o regionalnoj ravnomjernosti.

Plan polazi od međunarodnih i nacionalnih strateških dokumenata, te smjernica zacrtanih u Zajedničkom memorandumu o socijalnom uključivanju i nacionalnim provedbenima planovima za socijalno uključivanje za razdoblja 2007. - 2008. i 2008. - 2009., Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012., Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine, Načela zaštite osoba s mentalnim oboljenjima i unapređenja zaštite mentalnog zdravlja Ujedinjenih naroda, Standardnih minimalnih pravila Ujedinjenih naroda za alternativne kaznene mjere (Tokijska pravila iz 1990. godine), Nacionalne strategije za prevenciju poremećaja u ponašanju od 2009. do 2012., kao i godišnjih nacionalnih planova za pristupanje Europskoj uniji (NPPEU) i drugih strateških dokumenata.

Plan ujedno predstavlja dokument temeljem kojeg će se definirati prioritetna financijska ulaganja u razvoj mreže socijalnih usluga u županijama, a sredstva se mogu osigurati iz državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i regionalne (područne) samouprave, s posebnim naglaskom na mogućnost osiguranja sredstava iz pretpristupnih fondova Europske unije (Instrument pretpristupne pomoći – IPA), kao i sredstava iz strukturnih fondova Europske unije (Europski socijalni fond – ESF, te Europski fond za regionalni razvoj – ERDF), odnosno drugih instrumenata financiranja.

Plan uključuje **okvirne** kvantitativne i vremenske **projekcije potrebnog smanjenja kapaciteta institucijske skrbi** (stalni ili tjedni smještaj u domovima i drugim pravnim osobama), u odnosu na korisničke skupine, te planirane projekcije povećanja kapaciteta u izvaninstitucijskim oblicima smještaja, uz osiguranje što je moguće ravnomjernije dostupnosti usluga u svim regijama, odnosno županijama.

Predviđeno je razdoblje provedbe od 2011. do 2016. godine za domove za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domove za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju i domove za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom. Zbog očekivano dužeg trajanja procesa deinstitucionalizacije i transformacije za domove za psihički bolesne odrasle osobe, za ovu su korisničku skupinu ciljevi i projekcije definirani do **2018.** godine

Vodeći računa o **ciljevima deinstitucionalizacije i transformacije** za sve korisničke skupine, **svaki će dom i druga pravna osoba izraditi pojedinačni plan** deinstitucionalizacije i transformacije do kraja 2010. godine, prema smjernicama koje su priložene uz Plan (Prilog 1). Pojedinačni plan uključuje prikaz općih podataka o domu i drugoj pravnoj osobi, uslugama, korisnicima i zaposlenicima, podataka o prioritetima usluga na županijskoj razini i raspoloživosti relevantnih usluga za ciljano skupinu korisnika, te koncept moguće transformacije prema smjernicama Plana. Pojedinačni plan sadrži i detaljnu analizu korisnika koji su na stalnom ili tjednom smještaju prema stupnju potrebne podrške, okolnostima i uvjetima za povratak u obitelj, inicijalnu procjenu broja korisnika koje se planira deinstitucionalizirati i broja korisnika stalnog ili tjednog smještaja za koje se planira premještanje u neki drugi dom ili drugu pravnu osobu, procjenu potrebnih promjena u programu rada i radu zaposlenih s obzirom na smanjenje broja korisnika na stalnom ili tjednom smještaju, te

procjenu moguće preraspodjele troškova u ukupnoj strukturi troškova proračuna za potrebe deinstitutionalizacije i transformacije.

Ciljevi deinstitutionalizacije i transformacije su sljedeći:

- Do 2016. godine **promijeniti omjer** institucijske i izvaninstitucijske skrbi na **20%** korisnika u institucijskim oblicima skrbi i **80%** korisnika u izvaninstitucijskim oblicima smještaja **za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi**, u skladu s nacionalnim strateškim ciljevima skrbi o djeci i mladima.
- **Deinstitutionalizirati 40% djece i mladeži s poremećajima u ponašanju** smještenih u domovima temeljem Zakona o socijalnoj skrbi u izvaninstitucijske oblike smještaja, uz odgovarajuću edukaciju i superviziju tih pružatelja usluga; procjenu dostupnosti potrebnih usluga u zajednici, te osiguranje odgovarajućih izvaninstitucijskih usluga.
- **Smanjiti ukupni broj djece s teškoćama u razvoju** na stalnom ili tjednom smještaju **za 40%** do 2016. godine, prvenstveno djece koja pohađaju osnovnu školu, u suradnji s ministarstvom nadležnim za obrazovanje.
- **Smanjiti ukupni broj odraslih osoba s invaliditetom** na stalnom ili tjednom smještaju u domovima i drugim pravnim osobama koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi **za 30%** do 2016. godine, iz skupina lakših oštećenja koji ne zahtijevaju intenzivnu skrb u instituciji.
- **Smanjiti broj korisnika stalnog smještaja u domovima za psihički bolesne odrasle osobe za 20%** do 2018. godine, prvenstveno onih koji ne zahtijevaju intenzivnu skrb u instituciji.
- **Razviti izvaninstitucijske oblike smještaja i izvaninstitucijske usluge razmjerno smanjenju** ukupnog broja korisnika na stalnom ili tjednom smještaju **za sve korisničke skupine**.

Nakon analize pojedinačnih planova Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi izradit će **Operativni plan provedbe procesa deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine**, kojim će se utvrditi opseg i dinamika provođenja ovih procesa u odnosu na korisnike, te broj i struktura radnika potrebnih za pružanje programa podrške korisnicima u instituciji i izvan nje. Ujedno će se izraditi prijedlozi u odnosu na imovinu, odnosno definirati dalja namjena, tj. prenamjena postojećih objekata uz prijedloge osiguranja prostora za organizirano stanovanje (primjerice mogućnost prodaje ili davanja u zakup objekata i dr.). Operativnim planom definirat će se potrebna financijska sredstva za provođenje deinstitutionalizacije i transformacije, što uključuje edukacije i superviziju posebice udomiteljskih obitelji i obiteljskih domova. Pritom će se voditi računa o tome da su svi procesi usklađeni i koordinirani, te će se odrediti pokazatelji u svrhu praćenja stanja iz godine u godinu.

Izveštavanje o napretku, u skladu s **Operativnim planom provedbe procesa deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine**, koji će se izrađivati za dvogodišnja razdoblja do 2016., odnosno do 2018. godine, postat će obveza domova socijalne skrbi, koju će izvršavati u suradnji sa centrima za socijalnu skrb.

Provođenje ovih procesa, u skladu s gore navedenim ciljevima, razumijeva aktivni pristup svih sudionika koji prvenstveno uključuje povratak korisnika u primarnu obitelj ili skrb u izvaninstitucijskim oblicima smještaja. Budući da ovi procesi ovise o nizu okolnosti (razvoju usluga u zajednici, dostupnosti zdravstvenih usluga i usluga školovanja, mogućnostima zapošljavanja, promjeni stavova stručne i opće javnosti, međusobnoj suradnji državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, stručnih i znanstvenih institucija, organizacija civilnog društva i dr.), broj deinstitutionaliziranih korisnika može odstupati od planiranog.

Ključni pojmovi:

Institucijska skrb u domovima i drugim pravnim osobama razumijeva pružanje usluga stalnog i tjednog smještaja u sklopu kojeg se korisnicima osigurava stanovanje, prehrana, njega i briga o zdravlju, odgoj i obrazovanje, psihosocijalna rehabilitacija, organizirano provođenje slobodnog vremena i drugo.

Usluge **privremenog smještaja**, koje traju kraće vremensko razdoblje, pružaju se uglavnom zbog trenutačnih nepovoljnih prilika, kraćih odgojnih ili rehabilitacijskih programa, usluga opservacijsko-dijagnostičke obrade i sl., pa se stoga ne mogu smatrati institucijskom skrbi u klasičnom smislu te riječi.

Izvaninstitucijski oblici smještaja uključuju skrb u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima, te stambenim zajednicama, odnosno organiziranom stanovanju u zajednici koje provode državni i nedržavni domovi, kao i druge pravne osobe registrirane za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi.

Izvaninstitucijske usluge obuhvaćaju usluge poludnevnog, cjelodnevnog ili povremenog boravka, pomoći pri uključivanju djeteta u programe redovnih predškolskih i školskih ustanova (integracija), pomoći i njege u kući, te usluge stručne pomoći u obitelji (patronaža). U okviru cjelodnevnog ili poludnevnog boravka korisnicima se tijekom dana osiguravaju sadržaji (odgoj, pomoć u učenju, psihosocijalna rehabilitacija, usluge opservacijsko-dijagnostičke obrade i drugo) s ciljem njihova uključivanja u društvenu sredinu i život zajednice. Povremenim se boravkom daje mogućnost provođenja individualne rehabilitacije i pojedinačnog ili skupnog rada u savjetovalištu za mlade u opsegu usklađenom s potrebama korisnika. Pomoć pri uključivanju djeteta u programe redovnih predškolskih i školskih ustanova omogućuje odgajateljima, učiteljima i nastavnicima u vrtićima i školama da prilagode odgojne i nastavne sadržaje kako bi ih na najbolji mogući način približili djeci radi stjecanja potrebnih znanja i vještina. Stručna pomoć u obitelji (patronaža) obuhvaća pružanje usluga psihosocijalne rehabilitacije i pomoći obitelji radi razvijanja sposobnosti korisnika i njihova socijalnog uključivanja.

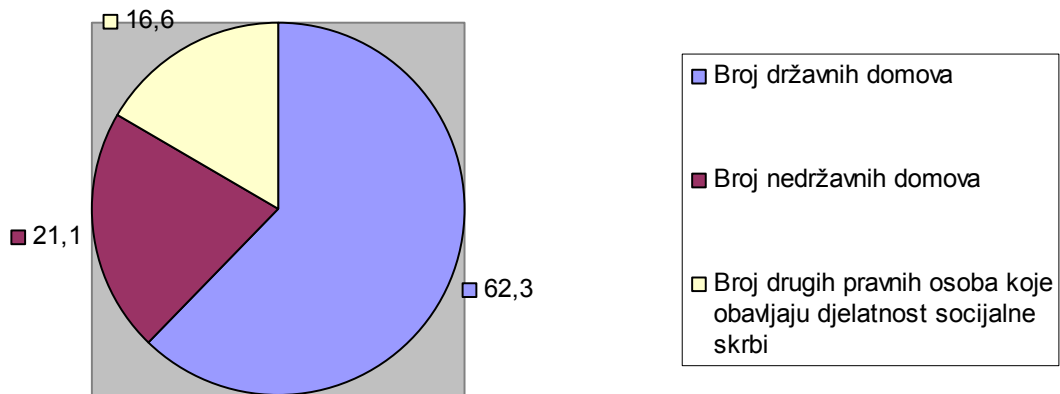
2. Opće smjernice za deinstitucionalizaciju i transformaciju domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi

U sustavu socijalne skrbi prema važećem zakonu o socijalnoj skrbi **domovi već sada imaju mogućnost širenja djelatnosti i pružanja usluga izvaninstitucijskih oblika skrbi u obitelji i lokalnoj zajednici**, što je omogućeno i **drugim pravnim osobama** poput vjerskih zajednica i udruga, te se na taj način kontinuirano širi spektar usluga u zajednici.

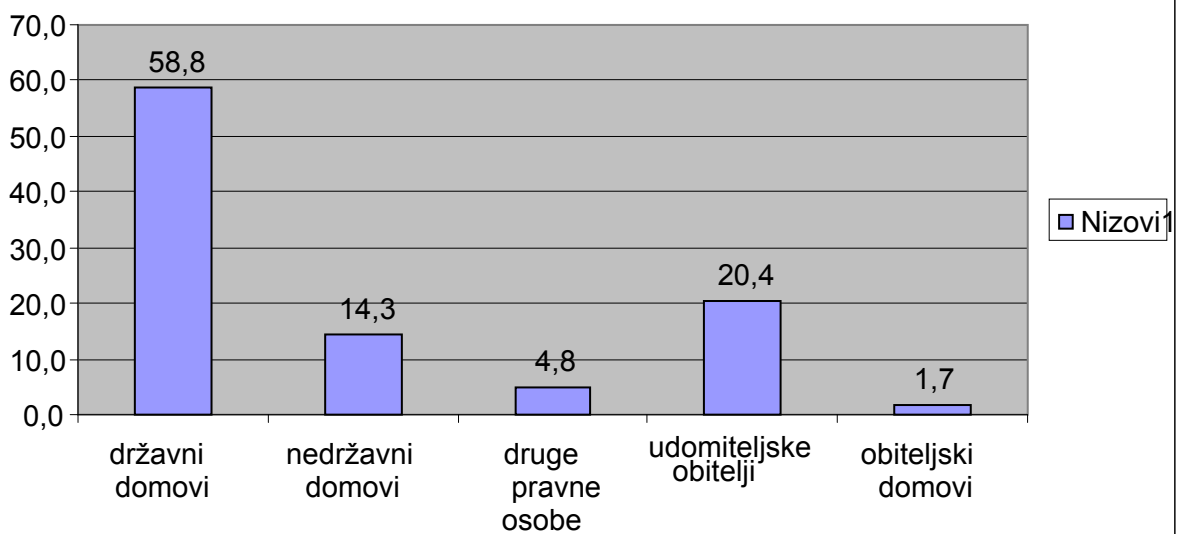
Trenutačno u Hrvatskoj postoji **114 državnih i nedržavnih domova i drugih pravnih osoba** koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djecu i mladež s poremećajima u ponašanju, djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom, te psihički bolesne odrasle osobe, u kojima je svim oblicima skrbi zbrinuto ukupno 12813 korisnika, od kojih je 8545 na stalnom ili tjednom smještaju. Od tog je broja **71 državni dom** (14 za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi sa 782 korisnika, 11 za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju s 1477 korisnika, 28 za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom sa 4207 korisnika i 18 za psihički bolesne odrasle osobe s 3205 korisnika), te **24 nedržavna doma** (2 za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi sa 188 korisnika, 12 za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom s 1259 korisnika i 10 za psihički bolesne odrasle osobe s 901 korisnika). Od ukupno **19 drugih pravnih osoba** 6 je za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi sa 164 korisnika, 11 za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom sa 600 korisnika i 2 za psihički bolesne odrasle osobe s 30 korisnika.

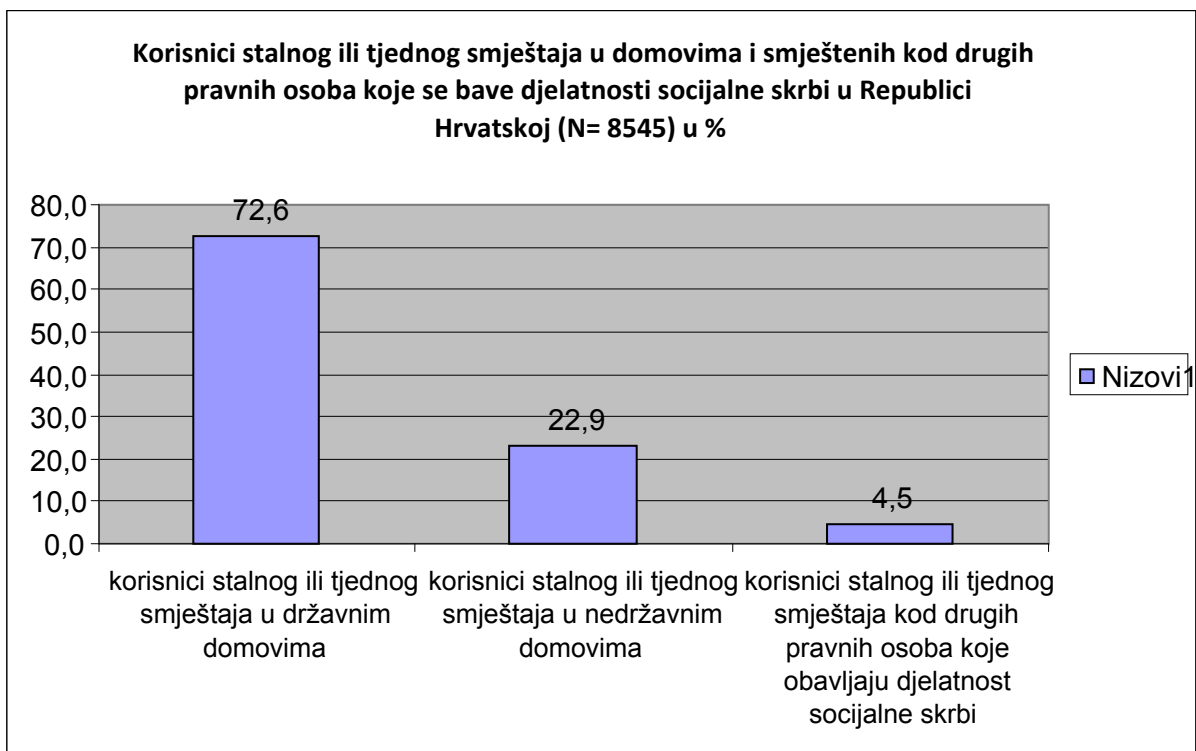
Kada je riječ o izvaninstitucijskim oblicima smještaja (udomiteljstvo i obiteljski domovi) ukupni **broj udomiteljskih obitelji za djecu i mladež je 1332** u kojima je smješteno 1955 korisnika (1675 djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 250 djece s teškoćama u razvoju i 30 djece i mladeži s poremećajima u ponašanju). Ukupni **broj udomiteljskih obitelji za odrasle osobe je 1303** u kojima je smješteno 1394 korisnika (668 odraslih osoba s invaliditetom i 726 psihički bolesnih odraslih osoba). *Ovdje valja napomenuti da je u broj udomiteljskih obitelji uračunat i broj udomitelja za starije i nemoćne osobe, pa taj podatak valja uzeti s oprezom.* U Hrvatskoj djeluje **27 obiteljskih domova** (2 za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 4 za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom i 21 za psihički bolesne odrasle osobe) u kojima je smješteno ukupno 282 korisnika (20 za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 24 za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom i 238 za psihički bolesne odrasle osobe).

Broj državnih i nedržavnih domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje se bave djelatnostima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj (N= 114) u %

Udio korisnika obuhvaćenih svim oblicima skrbi u instituciji (domovi i druge pravne osobe) i izvaninstitucijskim oblicima smještaja (udomiteljstvo i obiteljski domovi) u Republici Hrvatskoj (N=16444) u %

Usklađeno planiranje

Proces planiranja deinstitutionalizacije i transformacije mora biti međusobno usklađen na svim razinama (nacionalnoj i lokalnoj razini, te razini svakog pojedinog doma socijalne skrbi i druge pravne osobe), što je pretpostavka uspješne deinstitutionalizacije. To uključuje usklađenost komponenti koje se odnose na projekcije i očekivane ishode deinstitutionalizacije za svaku korisničku skupinu definirane *Planom*, te prioritete i projekcije razvoja mreže socijalnih usluga na lokalnoj razini, kao rezultat planirane deinstitutionalizacije i transformacije određene pojedinačnim planovima domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba.

U procesu deinstitutionalizacije i transformacije **centri za socijalnu skrb** trebali bi aktivno sudjelovati u pripremi korisnika i pripremi njihovih obitelji za povratak ili za upućivanje u izvaninstitucijske oblike smještaja. Isto bi tako centri za socijalnu skrb trebali preuzeti aktivnu ulogu u prevenciji upućivanja novih korisnika na smještaj u instituciju. Pravodobna procjena trenutačnih potreba, planiranje i poticanje za prihvaćanje potrebnih usluga, te praćenje korisnika, trebali bi postati ključni zadaci socijalnih radnika koji upravljaju radom u ostvarivanju individualnih planova koji se izrađuju u centrima za socijalnu skrb u uskoj suradnji s korisnicima, njihovim obiteljima i drugim pružateljima usluga. Na taj bi način socijalni radnici u centrima preuzeli ulogu voditelja plana ('case manager') odgovornog za oblikovanje i dogovaranje najbolje kombinacije usluga i naknada na koje korisnik ima pravo, te praćenje ostvarivanja individualnog plana koji bi se trebao revidirati, u skladu s promjenama specifičnih potreba i okolnosti korisnika. Planove i prioritete vezane uz deinstitutionalizaciju nužno prati i jačanje usluga u lokalnim zajednicama kojima se osigurava prevencija institucionalizacije.

Planiranje transformacije domova i drugih pravnih osoba na lokalnoj razini trebalo bi vezati uz **proces lokalnog socijalnog planiranja** kako bi se prioritet dao razvoju usluga koje nedostaju u zajednici, a bez kojih deinstitutionalizacija korisnika nije održiva. Primjerice, u planiranju transformacije, naglasak treba staviti na razvoj izvaninstitucijskih usluga i oblika smještaja u onim županijama u kojima su ti oblici skrbi slabo ili nedovoljno razvijeni, radi postizanja ravnomjernijeg regionalnog

razvoja mreže usluga i zaustavljanja trendova institucionalizacije u županijama u kojima se najveći broj korisnika smještava u institucije. Do sada su izrađeni planovi razvoja mreže socijalnih usluga za Zadarsku, Splitsko-dalmatinsku, Vukovarsko-srijemsku, Virovitičko-podravsku, Koprivničko-križevačku i Zagrebačku županiju, a do kraja 2010. godine predviđa se izrada županijskih socijalnih planova u još četiri županije; Sisačko-moslavačkoj, Karlovačkoj, Ličko-senjskoj i Šibensko-kninskoj. Izrada svih županijskih planova očekuje se do kraja 2011. godine.

Deinstitucionalizacija i transformacija povezani su i složeni procesi koji uključuju:

- a. **redefiniranje funkcije pružatelja usluga**, u skladu sa ciljevima deinstitucionalizacije i transformacije,
- b. **razvoj mreže izvaninstitucijskih usluga** u zajednici dostupnih korisnicima i
- c. **razvoj izvaninstitucijskih oblika smještaja** kao što su udomiteljske obitelji, obiteljski domovi i stambene zajednice, odnosno organizirano stanovanje uz podršku.

Radi razvoja udomiteljstva i obiteljskih domova, te obuke i stručnog praćenja, potrebno je izraditi:

- procjenu dosadašnje kvalitete skrbi s obzirom na nadzor udomiteljskih obitelji putem centara za socijalnu skrb i inspekcijskog nadzora Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, te analizu razloga zbog kojih neki udomitelji ili obiteljski domovi ne zbrinjavaju niti jednog korisnika ili imaju manji broj korisnika od utvrđenog kapaciteta
- analizu kapaciteta udomiteljskih obitelji i obiteljskih domova, te mogućnosti pružanja skrbi u odnosu na dostupnost usluga u zajednici (usluge rehabilitacije, pomoć pri integraciji i druge usluge stručne podrške)
- analizu broja udomitelja prema županijama s obzirom na broj korisnika u odnosu na pojedine korisničke skupine
- procjenu mogućnosti aktivnih udomitelja za specijalizaciju za skrb o pojedinim korisničkim skupinama

Zbog razvoja inkluzivnog odgoja i obrazovanja i povećane dostupnosti prava na obrazovanje, domovi koji **obavljaju djelatnost odgoja i obrazovanja**, trebaju pri izradi plana transformacije prvenstveno voditi računa o tome da se korisnici, sukladno važećim propisima iz tog područja, integriraju u redovni sustav odgoja i obrazovanja (redovni program, prilagođeni program ili posebni program). Proces transformacije ovih domova razradit će se u suradnji s ministarstvom nadležnim za obrazovanje.

Oblici transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba

Mogući oblici transformacije su sljedeći:

- A. **Centri za pružanje usluga u zajednici** - domovi i druge pravne osobe koje imaju stručne kadrove, lokaciju i infrastrukturne uvjete usklađene s propisanim standardima (smješteni su u naseljenim područjima s dostupnim i razvijenim redovnim javnim uslugama) trebali bi biti prvi koji mijenjaju svoju ulogu pružatelja institucijskog smještaja u novu ulogu kao centri za pružanje spektra izvaninstitucijskih usluga ili specifičnih usluga u zajednici – podrška pružateljima izvaninstitucijskih oblika smještaja, usluge cjelodnevnog, poludnevnog i povremenog boravka, usluge patronaže, pomoć i njega u kući, usluge pomoći pri integraciji u redovne odgojno-obrazovne ustanove, različite rehabilitacijske aktivnosti, uz mogućnosti razvoja usko specijaliziranih usluga koje su u toj teritorijalnoj jedinici nedostupne ili za kojima postoji velika potražnja. Ovi centri mogu pružati i usluge privremenog smještaja za manji broj korisnika, isključivo ukoliko je to nužno, i to u onim županijama u kojima postoji potreba za takvim oblikom skrbi.
- B. **Domovi za intenzivnu i dugotrajnu socijalnu skrb** - domovi i druge pravne osobe koje imaju stručne kadrove i infrastrukturne uvjete usklađene s propisanim standardima, smanjuju ukupne kapacitete stalnog ili tjednog smještaja, ali dugoročno zadržavaju i/ili primaju na smještaj (stalni, tjedni ili privremeni smještaj) korisnike za koje niti jedan od

izvaninstitucijskih oblika smještaja nije moguć, a kojima je potrebna intenzivna podrška ili dugotrajna skrb. Domovi koji za te usluge imaju obučeni kadar istodobno trebaju povećati kvalitetu usluge u skladu s individualnim potrebama korisnika, te definirati reorganizaciju i poboljšanje uvjeta smještaja korisnika, gdje god je to moguće, u manje stambene jedinice. Ukoliko je to moguće i za time postoji potreba na određenom području, ovi će domovi razvijati i izvaninstitucijske usluge.

- C. **Zatvaranje** - domove koji imaju iznimno loše infrastrukturne uvjete, izoliranu lokaciju, manjak stručnog kadra ili na drugi način nisu usklađeni s propisanim standardima, te koji se niti u višegodišnjem razdoblju neće moći uskladiti i za koje su potrebna značajna kapitalna ulaganja, dugoročno bi trebalo zatvoriti.

Proces transformacije i deinstitucionalizacije u odnosu na radnike

Prema podacima iz 2009. ukupno u državnim i nedržavnim domovima za četiri korisničke skupine na koje se odnosi *Plan* zaposleno je ukupno **4980 radnika**, od čega **3175,5 stručnih radnika i radnika za njegu, te 1688,5 računovodstveno-administrativnih i pomoćno-tehničkih radnika**. Preostali broj čine radnici na poslovima upravljanja. Od ukupnog je broja u **16 domova za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi 2009. bilo zaposleno 610 radnika** (uključujući 385 stručnih i 198 računovodstveno-administrativnih i pomoćno-tehničkih radnika); u **40 domova za djecu i odrasle osobe s invaliditetom 2464,5 radnika** (uključujući 1.660 stručnih i 757 računovodstveno-administrativnih i pomoćno-tehničkih radnika); u **28 domova za psihički bolesne odrasle osobe njih 1443** (uključujući 804,5 stručnih i 609 računovodstveno-administrativnih i pomoćno-tehničkih radnika), dok je u **11 domova za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju** bilo zaposleno njih 462,5 (uključujući 326 stručnih i 124,5 računovodstveno-administrativnih i pomoćno-tehničkih radnika).

Tablica 1 - Broj zaposlenih u domovima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj po skupinama zanimanja u 2009. godini (stanje na dan 31.12.2009.)

VRSTA DOMA	Ravnatelj ili predstojnik podružnice	Stručni radnici	Računovodstveno-administrativni radnici	Pomoćno-tehnički radnici	U K U P N O Z A P O - S L E N I H	Broj korisnika	Broj korisnika po zaposlenom	Broj korisnika po stručnom radniku	Broj korisnika po pomoćno-tehničkom radniku
Domovi za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi	27	385	41	157	610	970	1,6	2,5	6,2
državni	20	303	35	143	501	782	1,6	2,6	5,5
nedržavni	7	82	6	14	109	188	1,7	2,3	13,4
Domovi za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom	47,5	1660	118	639	2464,5	5466	2,2	3,3	8,6
državni	34	1350,5	98	493	1975,5	4207	2,1	3,1	8,5
nedržavni	13,5	309,5	20	146	489	1259	2,6	4,1	8,6
Domovi za psihički bolesne odrasle osobe	29,5	804,5	81	528	1443	4106	2,8	5,1	7,8
državni	20	661	77	450	1208	3205	2,7	4,8	7,1
nedržavni	9,5	143,5	4	78	235	901	3,8	6,3	11,6
Domovi za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju	12	326	39	85,5	462,5	1011	2,2	3,1	11,8
državni	12	326	39	85,5	462,5	1.011	2,2	3,1	11,8
nedržavni	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno	116	3175,5	279	1409,5	4.980	11553	2,3	3,6	8,2

Primjedba:

Nisu iskazani zaposleni na određeno vrijeme koji su bili zamjena za zaposlenike na bolovanju i slično, radi izbjegavanja dvostrukog iskazivanja podataka (broja zaposlenih) za isto radno mjesto. Vježbenici su uračunati.

Izvor: Podaci Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi

Ovisno o planovima transformacije i usklađenosti s uvjetima i mjerilima za stručne i druge radnike, kao i očekivanog postotka radnika koji će biti umirovljeni u narednom razdoblju, **bit će potrebno napraviti finalnu projekciju kao osnovu za plan preraspodjele dijela radnika.**

U skladu s projekcijama smanjenja broja korisnika na stalnom ili tjednom smještaju i povećanja izvaninstitucijskih usluga i oblika smještaja (organizirano stanovanje), može se samo okvirno pretpostaviti da će **doći do preraspodjele zaposlenih u domovima i drugim pravnim osobama.** Tijekom izrade pojedinačnih planova transformacije svaki će dom utvrditi broj i strukturu postojećih zaposlenika, broj i strukturu zaposlenika potrebnih za pružanje programa podrške korisnicima izvan institucije (na osnovi procjene sposobnosti korisnika za život izvan institucije odrediti dnevno trajanje podrške), te utvrditi potrebni broj i strukturu zaposlenika s mogućnošću premještaja bez ili s potrebom dokvalifikacije ili prekvalifikacije. Naime, zaposleni u domovima će u sklopu procesa transformacije mijenjati dosadašnje načine rada, a neki i vrstu posla, i to će u nekim slučajevima zahtijevati dodatnu obuku ili prekvalifikaciju za pripremu dijela zaposlenika za rad u izvaninstitucijskim oblicima skrbi. Opseg i dinamika provođenja procesa transformacije i deinstitucionalizacije u odnosu na radnike utvrdit će se nakon analize izrađenih pojedinačnih planova. Te promjene pretpostavljaju aktivan doprinos samih pružatelja usluga kako bi se ta transformacija uspješno realizirala.

Financiranje

Državni domovi socijalne skrbi, koji se financiraju isključivo iz državnog proračuna, uključuju veliku količinu resursa – proračune, zgrade i opremu, pa je u slučajevima u kojima je to moguće **dio tih resursa potrebno prenamijeniti za stambene zajednice, odnosno organizirano stanovanje uz podršku, domove manjeg kapaciteta ili za pružanje izvaninstitucijskih usluga u zajednici.**

Ukupni proračun za **71 državni dom socijalne skrbi** za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djecu i mladež s poremećajima u ponašanju, djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom i psihički bolesne odrasle osobe u 2009. iznosio je **645.285.816,00 kuna.**

Tablica 2 – Izdaci za domove i druge pravne osobe socijalne skrbi u razdoblju od 2008. do 2009. godine – u kn

Vrsta doma	Utrošena sredstva u 2008. godini	Utrošena sredstva u 2009. godini
1	3	6
Ukupno domovi i druge pravne osobe	760.697.460	785.154.714
Ukupno državni domovi	632.508.972	645.285.816
Domovi za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi	89.146.108	89.659.533
Domovi za djecu s poremećajem u ponašanju	76.257.757	78.412.719

Domovi za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom	294.505.168	301.183.009
Domovi za psihički bolesne odrasle osobe	172.599.939	176.030.555
Ukupno nedržavni domovi i druge pravne osobe	128.188.488	139.868.898
Domovi i druge pravne osobe za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi	22.182.301	25.259.783
Domovi i druge pravne osobe za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom	84.208.668	89.726.659
Domovi i druge pravne osobe za psihički bolesne odrasle osobe	21.797.519	24.882.456

U strukturi troškova državnih domova **najveći je udio troškova za plaće i naknade za radnike**, prosječno **73% ukupnih troškova**. Prosječni udio izravnih troškova za korisnike (materijal, hrana, zdravstvene usluge, drugi oblici pomoći korisnicima) čini 14%, dok je isti udio (14%) i za troškove poslovanja i infrastrukture (energija, usluge, održavanje, administrativni trošak i nespacificirani troškovi poslovanja). U odnosu na prosjek **državni domovi za psihički bolesne odrasle osobe imaju najveći udio izravnih troškova korisnika** (17%) i troškova poslovanja i infrastrukture (18%), a **najmanji za radnike** (65%). Najveće troškove za radnike (77%) u odnosu na prosjek imaju državni domovi za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom.

S obzirom na ukupni broj državnih domova i ukupni broj korisnika u tim domovima, prosječni mjesečni iznos po korisniku iznosi **6.357,00 kuna**, pri čemu **najviši prosječni iznos po korisniku doma za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi iznosi 9.555,00 kuna**, a **najmanji po korisniku doma za psihički bolesne odrasle osobe iznosi 4.253,00 kuna**.

Prema financijskim pokazateljima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi za promatrano trogodišnje razdoblje, **ulaganja u kapitalne projekte** (obnovu infrastrukture domova socijalne skrbi) za **državne domove socijalne skrbi** za sve korisničke skupine čine oko **10%** ukupnog proračuna tih domova.

S nedržavnim domovima i drugim pravnim osobama Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi sklapa ugovore o međusobnim odnosima kojima se definira broj korisnika, vrsta usluge i cijena usluge po korisniku mjesečno. Ukupni prosječni mjesečni troškovi po korisniku niži su nego u državnim domovima, pri čemu **najviši prosječni trošak po korisniku doma i druge pravne osobe za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi iznosi 4.976,00 kuna**, a **najmanji po korisniku doma i druge pravne osobe za psihički bolesne odrasle osobe iznosi 3.230,00 kuna**.

Tablica 3 – Prosječni mjesečni troškovi po korisniku - u kn

Vrsta doma	Utrošena sredstva u 2008. godini	Prosječni mjesečni iznos po korisniku u 2008.	Utrošena sredstva u 2009. godini	Prosječni mjesečni iznos po korisniku u 2009.
1	3	4	6	
Ukupno domovi i druge pravne osobe	760.697.460	5.617	785.154.714	5.878
Državni domovi	632.508.972	6.039	645.285.816	6.357
Domovi za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi	89.146.108	8.983	89.659.533	9.555
Domovi za djecu s poremećajem u ponašanju	76.257.757	6.134	78.412.719	6.495
Domovi za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom	294.505.168	7.747	301.183.009	7.790
Domovi za psihički bolesne odrasle osobe	172.599.939	3.891	176.030.555	4.253
Ukupno nedržavni domovi i druge pravne osobe	128.188.488	4.176	139.868.898	4.362
Domovi i druge pravne osobe za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi	22.182.301	4.279	25.259.783	4.976
Domovi i druge pravne osobe za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom	84.208.668	4.430	89.726.659	4.653
Domovi i druge pravne osobe za psihički bolesne odrasle osobe	21.797.519	3.351	24.882.456	3.230

Radi realizacije ciljeva potrebno je izvršiti preraspodjelu u strukturi dijela troškova postojećeg sustava institucijske skrbi za financiranje razvoja izvaninstitucijskih usluga i oblika smještaja, što se može postići oslobađanjem dijela sredstava u procesu smanjivanja broja osoba na stalnom ili tjednom smještaju. Preraspodjela troškova treba biti temeljena na kvantitativnim projekcijama koje obvezuju donositelje odluka pri raspodjeli financijskih sredstava.

U skladu sa ciljevima deinstitutionalizacije¹ i transformacije, prioritet za kapitalna ulaganja treba biti uspostava mreže stambenih zajednica za organizirano stanovanje za djecu i mladež bez odgovarajuće

¹ Praksa u drugim zemljama u tranziciji je pokazala da povećanje izvaninstitucijske zaštite bez istovremenog smanjenja institucijskog smještaja zapravo povećava ukupni broj korisnika socijalne skrbi, ali ne utječe na smanjenje smještavanja u institucije. To također znači da se povećavaju troškovi države za usluge koje nisu tako skupe kao institucijski smještaj, a da se istovremeno ne smanjuju troškovi za usluge koje apsorbiraju najveći dio sredstava iz proračuna (institucijski smještaj).

roditeljske skrbi, djecu i mladež s poremećajima u ponašanju, djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom i psihički bolesne odrasle osobe. To uključuje revidiranje planova investicija za domove koji se koriste nekretninama koje je Republika Hrvatska obvezna vratiti vlasnicima, te usklađivanje ulaganja s planovima transformacije svakog pojedinog doma.

Izvor financiranja također mogu biti strukturni fondovi Europske unije, posebno Europski socijalni fond (ESF) i Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) sa ciljem financiranja obuke pružatelja usluga za rad u transformiranom sustavu, unapređivanja kvalitete pružanja socijalnih usluga, razvoja novih socijalnih usluga, kao i razvoja socijalne infrastrukture (malih stambenih zajednica, centara potpore, savjetovališta).

3. Ciljevi i prioriteti deinstitucionalizacije i transformacije domova za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi

U Hrvatskoj je zaštita i dobrobit djece, a posebice djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi jedan od prioriteta sustava socijalne skrbi, na što ukazuje i donošenje opsežnog Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. temeljenog na preporukama Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta iz 2004. vezanog uz Drugo periodično izvješće RH o ispunjavanju obveza iz Konvencije UN-a o pravima djeteta.

Prilikom planiranja socijalnih usluga za djecu bez ili pod rizikom gubitka odgovarajuće roditeljske skrbi potrebno je uzeti u obzir Preporuke Odbora UN-a za prava djeteta s Opće rasprave o djeci bez roditeljske skrbi iz 2005., te Preporuke Odbora UN-a za prava djeteta Republici Hrvatskoj iz 2004. koje su pretočene u mjere aktualnog Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece:

- Skrb za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi potrebno je osigurati u izvaninstitucijskim oblicima smještaja za 80% djece (udomiteljstvo, obiteljski domovi, organizirano stanovanje), od čega najviše u udomiteljskim obiteljima
- Djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi do tri godine života skrb izvan vlastite obitelji osigurava se u pravilu u udomiteljskim obiteljima
- Djeca smještena u dom imaju pravo na najvišu razinu zadovoljenja svojih emocionalnih potreba i fizičke dobrobiti, kao i na posebnu zaštitu i pomoć, a takvi domovi moraju osigurati uvjete za promicanje svih oblika djetetova odrastanja
- Smještajne jedinice u domovima za skrb o djeci trebaju organizacijom prostora i rada, unutarnjim uređenjem, te ograničenim kapacitetom (najviše 10 djece), nalikovati životu u obitelji
- Treba spriječiti izdvajanja djece iz lokalne zajednice u svrhu zadržavanja kontakata sa širom rodbinom i drugim stečenim kontaktima
- U Republici Hrvatskoj savjetovanje i praćenje ranjivih obitelji nije dobro strukturirano i definirano, te Odbor preporučuje mjere za unapređenje djelovanja centara za socijalnu skrb i prioritetno pružanje pomoći obiteljima kako bi se spriječilo izdvajanje djece iz obitelji
- U Republici Hrvatskoj kvaliteta skrbi u institucijama i izvaninstitucijskim oblicima smještaja procjenjuje se nedostatnom uz manjkavi nadzor, zbog čega je potrebno razviti standarde kvalitete usluga svih pružatelja usluga uz pojačani nadzor provođenja istih.

a. Skrb za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi u domovima i drugim pravnim osobama koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi

Temeljem kombiniranih službenih podataka za 2009. o broju korisnika domova, udomiteljskih obitelji i obiteljskih domova², možemo procijeniti da je u Hrvatskoj **aktualni omjer institucijske skrbi i izvaninstitucijskih oblika smještaja 39,6% prema 60,4%** u korist izvaninstitucijskih oblika smještaja (prvenstveno u obiteljima udomitelja). Trenutačno je **2.688 korisnika** na stalnom ili tjednom smještaju u sustavu socijalne skrbi, uključujući 827 u domovima, 238 korisnika za koje skrbe druge pravne osobe koje pružaju usluge bez osnivanja doma (članak 105. Zakona o socijalnoj skrbi), te 1.623 u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima. Taj je omjer još daleko **od poželjnog odnosa 20% prema 80% kapaciteta u korist izvaninstitucijskih oblika smještaja**, koji je

---

² Izvor: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2009. godini, Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2009. godini te podaci o broju korisnika za koje skrbe druge pravne osobe temeljem članka 105. Zakona o socijalnoj skrbi.

postavljen kao jedan od prioriteta *Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece 2006. do 2012.*

Ipak, u promatranom trogodišnjem razdoblju uočeni su **pozitivni trendovi smanjenja broja djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi u institucijskim oblicima skrbi, te ukupnog smanjenja broja djece u sustavu socijalne skrbi.**

Temeljem službenih podataka Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi o domovima socijalne skrbi, u prethodnom trogodišnjem razdoblju od 2007. do 2009. godine vidljivi su **trendovi smanjenja broja korisnika, te broja zahtjeva za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u državne i nedržavne domove. Broj korisnika ukupno se smanjio za 15%**, pri čemu je u državnim domovima smanjen za 17%, a u nedržavnim za 7%. **Broj djece u dobi do 3. godine života smještene u domovima smanjio se za 19%**. Posebno je važno što se **broj zahtjeva za smještaj djece u domove smanjio skoro za trećinu (31%)**.

Tablica 4 - Broj korisnika i zahtjeva za smještaj u domove socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi 2007. – 2009.

Domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi	2007.	2008.	2009.	Promjena 2009. - 2007.
korisnici državni domovi	942	827	782	-17%
djeca do 3. god državni domovi	93	87	74	-20%
korisnici nedržavni domovi	203	199	188	-7%
djeca do 3. god nedržavni domovi	5	5	5	0%
ukupno korisnici državni i nedržavni domovi	1145	1026	970	-15%
ukupno djeca do 3. god državni i nedržavni domovi	98	92	79	-19%
zahtjevi državni domovi	491	423	344	-30%
zahtjevi nedržavni domovi	38	38	20	-47%
ukupno zahtjevi državni i nedržavni domovi	529	461	364	-31%

Izvor: Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za izvještajne godine. Primjedba: podaci ne uključuju podatke o korisnicima o kojima skrbe pravne osobe temeljem članka 105. Zakona o socijalnoj skrbi), a koji su dostupni samo za 2009. godinu.

Za 2009. godinu dostupni su potpuniji podaci budući da su uz državne i nedržavne domove prvi puta obrađeni podaci o pravnim osobama koje pružaju skrb bez osnivanja doma temeljem članka 105. Zakona o socijalnoj skrbi (radi se o 4 vjerske zajednice i 2 udruge).

Tablica 5 –Broj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u državnim i nedržavnim domovima, te drugim pravnim osobama u 2009.godini

Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi	Ukupno korisnika na dan 31. 12. 2009.	Korisnici stalni i tjedni smještaj na dan 31.12.2009.
državni domovi	782	653
nedržavni domovi	188	174
pravne osobe	164	164
Ukupno	1134	991

Izvor: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2009. godini;

Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2009. godini, te podaci o broju korisnika za koje skrbe druge pravne osobe temeljem članka 105 Zakona o socijalnoj skrbi.

Dodatni izvor informacija o domovima i korisnicima institucijskog smještaja za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi predstavljaju nalazi istraživanja *“Iskustva i stavovi pružatelja, korisnika i ostalih dionika sustava socijalne skrbi o reformi socijalnog sustava te zadovoljstvo korisnika socijalnog sustava”* koje je za potrebe Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi proveo UNDP Hrvatska u suradnji s agencijom IPSOS PULS u razdoblju prosinac 2009. – siječanj 2010. Istraživanje je obuhvatilo čak 12 od ukupno 16 domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, te se stoga nalazi mogu smatrati reprezentativnima. Prema ovim nalazima za domove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, u razdoblju od 2007 do 2009., **stopa ulaska je 24%, dok je stopa izlaska 30%**, čime je **omjer ulaska i izlaska 1:1,2**. Skoro **dvije trećine svih korisnika (64%) koji izlaze iz domova vratilo se u primarnu obitelj ili je smješteno u udomiteljskim obiteljima ili obiteljskim domovima**. Također se navodi da se kod oko **8% sve djece** radi i o drugim poteškoćama (poremećaji u ponašanju, teškoće u razvoju, psihičke bolesti ili obiteljsko nasilje).

Trenutačno u Hrvatskoj postoje **22 doma socijalne skrbi i druge pravne osobe koje pružaju usluge stalnog ili tjednog smještaja za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi** uključujući 14 državnih domova, 2 nedežavna doma i 6 drugih pravnih osoba (vjerske zajednice i udruge) koje pružaju ove usluge temeljem članka 105. Zakona o socijalnoj skrbi. Dok je prosječni kapacitet po domu 49 korisnika (u nekim slučajevima i manje kada je riječ o domovima koji djeluju na više lokacija), vidljiva je **neravnomjernost veličine kapaciteta među domovima**.

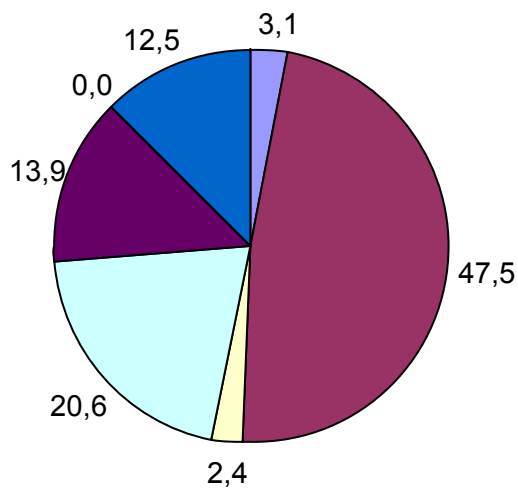
U Hrvatskoj **postoji preko 30 stambenih zajednica za organizirano stanovanje uz podršku s ukupno 95 mjesta za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi**. Nalaze se u lokalnoj zajednici, a kako ih uglavnom osnivaju sami domovi (državni domovi i domovi drugih osnivača) navode se u ovom poglavlju. Takvi oblici stanovanja naročito se razvijaju od 2005. godine, te tako 2009. godine **12 od ukupno 22 doma i drugih pravnih osoba koje skrbe o djeci i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi pruža tu uslugu**.

Kapaciteti stambenih zajednica nisu popunjeni u cijelosti, što se vidi iz podataka iz izvješća o domovima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi za 2008. kada je u 28 stambenih zajednica s ukupnim kapacitetom 78 mjesta bilo smješteno 40 korisnika, dok je 2009. godine u 31 stambenoj zajednici s ukupnim kapacitetom 95 mjesta bilo smješteno 36 korisnika.

Usluge boravka pruža ukupno 12 domova za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, što je važno za prevenciju institucionalizacije djece koja su u riziku od zanemarivanja.

Vidljiva je regionalna **nejednakost kapaciteta za institucijsku skrb** o djeci i mladima bez odgovarajuće roditeljske skrbi, a regije bez kapaciteta ili s malim udjelom kapaciteta su **sjeverna Dalmacija i Lika, sjeverna Hrvatska i zapadna Slavonija**. Polovica svih korisnika koncentrirana je u **središnjoj Hrvatskoj**, ponajviše u gradu Zagrebu.

**Institucijski (stalni i tjedni) smještaj djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi
2009. prema regijama (N=991) u %**

- Sjeverna Hrvatska - Koprivničko-križevačka, Međimurska, Varaždinska, Krapinsko-zagorska
- Središnja Hrvatska - Grad Zagreb, Zagrebačka, Karlovačka, Sisačko-moslavačka,
- Zapadna Slavonija - Bjelovarsko-bilogorska, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska
- Istočna Slavonija - Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska
- Sjeverno primorje i Gorski kotar - Istarska, Primorsko-goranska
- Sjeverna Dalmacija i Lika - Ličko-senjska, Šibensko-kninska, Zadarska
- Južna Dalmacija - Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska

Tablica 6 – Broj korisnika stalnog i tjednog smještaja u državnim i nedržavnim domovima i drugim pravnim osobama za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi u 2009. prema županijama

Županija	Kapacitet za stalni ili tjedni smještaj	Korisnici stalnog ili tjednog smještaja 2009.	Broj domova
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	40	30	2
MEDIMURSKA	0	0	0
VARAŽDINSKA	0	0	0
KRAPINSKO-ZAGORSKA	0	0	0
Sjeverna Hrvatska	40	30	2
GRAD ZAGREB	363	311	4
ZAGREBAČKA	0	0	0
KARLOVAČKA	44	36	1
SISAČKO-MOSLAVAČKA	165	124	2
Središnja Hrvatska	572	471	7
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	0	0	0
POŽEŠKO-SLAVONSKA	40	24	1
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	0	0	0
Zapadna Slavonija	40	24	1
BRODSKO-POSAVSKA	42	35	1
OSJEČKO-BARANJSKA	176	138	3
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	50	31	1
Istočna Slavonija	268	204	5
ISTARSKA	50	47	2
PRIMORSKO-GORANSKA	107	91	3

<i>Sjeverno primorje i Gorski kotar</i>	157	138	5
LIČKO-SENJSKA	0	0	0
ŠIBENSKO-KNINSKA	0	0	0
ZADARSKA	0	0	0
<i>Sjeverna Dalmacija i Lika</i>	0	0	0
SPLITSKO-DALMATINSKA	100	93	1
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	42	31	1
<i>Južna Dalmacija</i>	142	124	2
UKUPNO	1219	991	22

Izvor: Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2009. godini

b. Izvaninstitucijski oblici smještaja za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi (udomiteljstvo i obiteljski domovi)

U posljednje tri godine, broj udomitelja je konstantan, kao i broj obiteljskih domova, no udjel korisnika u tim domovima je zanemariv. Ukupno se smanjuje broj korisnika izvaninstitucijskih oblika smještaja za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, i to za oko 5%, što je u skladu s ukupnim trendom smanjenja broja djece i mladih bez odgovarajuće roditeljske skrbi u sustavu socijalne skrbi. Ova se procjena temelji na sljedećim podacima.

Tablica 7 – Udomitelji i obiteljski domovi za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi 2007. – 2009.

<i>Izvaninstitucijski oblici smještaja za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi</i>	2007.	2008.	2009.	Promjena 2009. - 2007.
UDOMITELJI				
Broj smještene djece i mladeži	2080	1940	1955	-6%
Broj smještene djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi	1445	1397	1378	-5%
Broj smještene djece i mladeži o kojima roditelji ne mogu privremeno skrbiti	249	126	206	-17%
<i>Ukupno smještene djece bez trajne ili privremene roditeljske skrbi</i>	1694	1523	1584	-6%
<i>Broj udomiteljskih obitelji koje skrbe o djeci i mladima</i>	1334	1354	1332	-0,1%
OBITELJSKI DOM				
Broj smještene djece i mladeži u obiteljski dom	16	33	33	106%
<i>Broj smještene djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi</i>	10	20	20	100%
<i>Broj obiteljskih domova za djecu i mladež</i>	1	2	2	100%
UKUPNO - udomitelji i obiteljski domovi				
Ukupno smještene djece i mladeži	2096	1973	1988	-5%

Ukupno smještene djece bez trajne ili privremene roditeljske skrbi	1704	1543	1604	-6%
---	-------------	-------------	-------------	------------

Izvor: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj za izvještajnu godinu

Tablica 8 – Odabrane značajke udomitelja

	2007.	2008.	2009.
Udomitelji nesrodnici - za djecu i mladež	-	851	835
Udomitelji srodnici - za djecu i mladež	-	503	497
Ukupno udomitelji – za djecu i mladež	1334	1354	1332
Udomitelji nesrodnici – za odrasle osobe	-	977	987
Udomitelji srodnici – za odrasle osobe	-	290	316.
Ukupno udomitelji – za odrasle osobe	1241	1267	1303
Ukupno udomitelji	2575	2621	2635
Udomitelji bez ijednog korisnika	169 (6,6 %)	198 (7,6%)	189 (7,2%)
Udomitelji stariji od 60 god – za sve korisnike	450 (17,5%)	488(18,6%)	486 (18,4%)

Izvor: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj za izvještajnu godinu

Oko **7% svih udomitelja nema niti jednog korisnika**, što predstavlja neiskorišteni resurs, te je potrebno provjeriti o kojim se razlozima radi (dislociranost, manjak korisnika iz neposredne regije ili pak manjak podataka). U 2009. godini 49% udomitelja **ima samo jednog korisnika**, a **omjer broja korisnika po udomitelju za djecu i mladež je 1,5 korisnika na 1 udomitelja**.

Udio nesrodničkih udomitelja je 63% za djecu i mladež, te 76% za odrasle i starije osobe, u odnosu na ukupni broj udomitelja za te korisničke skupine, a konstantan je posljednje dvije godine. Oko 18% udomitelja starije je od 60 godina, što ukazuje na **potrebu za pronalaženjem novih udomitelja iz mlađih dobnih skupina** radi održavanja aktualnog broja udomitelja u narednih deset godina.

Temeljem podataka iz Godišnjeg statističkog izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj za izvještajne godine – Obiteljsko pravna zaštita u Republici Hrvatskoj, u 2007. godini iz udomiteljskih obitelji prekinut je smještaj za 251 dijete – od toga se u primarnu obitelj vratilo 87 djece, a 38 djece je dano na posvojenje, što je **50% od ukupno prekinutog smještaja**. U 2008. godini prekinut je smještaj za 275 djece – od toga se u obitelj vratilo 110 djece, a 64 je dano na posvojenje, što je **63% od ukupno prekinutog smještaja**. U slučajevima kada se **ne** radi o povratku u primarnu obitelj ili posvojenju, najčešće je riječ o **prijelazu u institucijski oblik skrbi** (uglavnom zbog toga što se udomitelji ne mogu „nositi“ s teškoćama koje se kod djece javljaju u adolescentnoj dobi). Prema podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi za 2008. godinu broj djece koja su iz udomiteljskih obitelji prešla u instituciju jest 107, a 2009. godine taj je broj bio 110. U 2009. godini prekinut je smještaj za 210 djece – od toga se u obitelj vratilo 92 djece, a 17 je dano na posvojenje, što je **52% od ukupno prekinutog smještaja**. Može se uočiti **određeni problem s prekidom smještaja** u slučajevima kada se ne radi o posvojenju ili povratku u primarnu obitelj koji čine oko polovice svih prekinutih smještaja. To **otvara pitanje razvijenosti sustava stručne podrške udomiteljima** (obuka, supervizija, nadzor).

c. Prioriteti deinstitucionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi

Temeljem podataka o kretanju korisnika u protekle tri godine, s naglaskom na 2009. godinu, kao osnova za projekcije deinstitucionalizacije i transformacije domova za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi upotrijebit će se okvirni broj od 990 djece na stalnom ili tjednom smještaju smještene u sva tri oblika institucijske skrbi (državni, nedržavni domovi i domovi drugih osnivača prema članku 105. Zakona o socijalnoj skrbi). Kao početni podatak za projekciju povećanja kapaciteta za izvaninstitucijsku skrb uzet će se okvirni broj od 1600 djece u udomiteljstvu i obiteljskim domovima. To znači da je početni okvirni omjer institucijske i izvaninstitucijske skrbi 38:62.

U projekcijama se ne uzima u obzir broj korisnika drugih usluga domova (boravak, stambene zajednice, privremeni smještaj) koje se mogu i trebaju dalje razvijati paralelno ili umjesto usluga stalnog i tjednog smještaja, u sklopu djelokruga transformiranih ustanova. Za oko dvije trećine korisnika usluge se pružaju u državnim domovima, a za jednu trećinu u nedržavnim domovima i drugim pravnim osobama (vjerske zajednice i udruge).

Tablica 9 – Okvirna projekcija broja korisnika - djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi u razdoblju od 2011. do 2016. godine

Djeca i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi	korisnici – domovi i druge pravne osobe (stalni i tjedni smještaj)	korisnici – izvaninstitucijski oblici smještaja	udio domovi i druge pravne osobe (stalni i tjedni smještaj)	udio izvaninstitucijski oblici smještaja
<i>početno stanje 2010.</i>	990	1600	38%	62%
2011.	940	1650	36%	64%
2012.	880	1710	34%	66%
<i>stanje 2013.</i>	810	1780	31%	69%
2014.	720	1870	28%	72%
2015.	620	1970	24%	76%
<i>stanje 2016.</i>	518	2072	20%	80%
<i>Ukupna promjena (smanjenje/povećanje)</i>	-472	472	-18%	18%

Cilj je do 2016. godine promijeniti omjer institucijske i izvaninstitucijske skrbi na 20% korisnika u institucijskim oblicima skrbi i 80% korisnika u izvaninstitucijskim oblicima smještaja, u skladu s nacionalnim strateškim ciljevima skrbi o djeci i mladima. Očekivani kapacitet 2016. za stalni ili tjedni smještaj o djeci i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi je 2590 korisnika - 518 korisnika institucijskih oblika skrbi (državni i nedržavni domovi, te druge pravne

osobe) i 2072 korisnika izvaninstitucijskih oblika smještaja (udomiteljske obitelji, obiteljski domovi, organizirano stanovanje), uz razvoj odgovarajućih izvaninstitucijskih usluga.

U svrhu ostvarenja ovog cilja potrebno je **do 2016. godine** provesti sljedeće aktivnosti:

1. **Značajno povećati opseg, kvalitetu i raznovrsnost usluga izvaninstitucijske skrbi**, koja bi uz **udomiteljstvo optimalno trebala uključiti i organizirano stanovanje djece uz podršku**, posebice u regijama gdje se uz uložene napore ne uspijeva razviti udomiteljstvo (do 5 djece po stambenoj zajednici).
2. Provesti transformaciju domova koji skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, uz **preusmjeravanje resursa** dosadašnjih pružatelja usluga stalnog i tjednog smještaja **na pružanje usluga izvaninstitucijskih oblika smještaja** (udomiteljske obitelji, organizirano stanovanje uz podršku za djecu i obiteljski domovi) **i drugih izvaninstitucijskih usluga, kao i edukaciju, stručnu podršku i superviziju** udomitelja.
3. **Smanjiti** broj pružatelja usluga stalnog i tjednog smještaja (državnih i nedržavnih domova, te drugih pravnih osoba).
4. Osigurati **regionalnu ravnomjernost** očekivanog omjera institucijskih i izvaninstitucijskih oblika skrbi.
5. **Ograničiti kapacitet** doma i druge pravne osobe za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, kako bi do kraja provedbe transformacije i deinstitutionalizacije oni domovi koji će i nadalje pružati usluge stalnog i tjednog smještaja imali kapacitet najviše do **30 korisnika**.
6. **Donijeti novu odluku o mreži** za trogodišnje razdoblje, počevši od 2011. godine, koja treba obuhvatiti manji smještajni kapacitet u instituciji i veći smještajni kapacitet izvan institucije, te izvaninstitucijske usluge, u skladu sa smjernicama i rokovima koje definira Plan.
7. **Uvesti obustavu daljeg prijema djece do 7. godine života u domove** (2011.), a do kraja 2012., u suradnji sa centrima za socijalnu skrb, **prvenstveno deinstitutionalizirati djecu u dobi do 3. godine života koja su trenutačno smještena u domovima (prema podacima za 2009. njih 79)** u udomiteljske obitelji i gdje je to moguće posvojenje. Iznimka mogu biti samo hitne situacije privremenog smještaja u najduljem trajanju do 6 mjeseci s ciljem žurne, ali temeljite identifikacije odgovarajuće skrbi obiteljskog tipa.
8. Potrebno je započeti s pružanjem usluga **stručne pomoći u obitelji (patronaža)** za djecu smještenu u udomiteljskim obiteljima (2011.).
9. **Potrebno je odmah započeti s deinstitutionalizacijom djece i mladeži u postojeće stambene zajednice (organizirano stanovanje uz podršku), a treba ih popuniti najkasnije do kraja 2011. godine.**
10. Do kraja 2010. svi domovi **trebaju izraditi pojedinačne planove deinstitutionalizacije i transformacije** kako bi Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi moglo izraditi Operativni plan provedbe deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine.
11. **Za djecu s teškoćama u razvoju** smještenu u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi potrebno je izraditi **specifične individualne planove** s prioritetskom opcijom osiguranja izvaninstitucijske skrbi ili primjerenih uvjeta u institucijskoj skrbi, ako povratak u primarnu obitelj nije moguć (2011.).

12. Do kraja 2010. godine Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi izradit će **analizu kapaciteta udomitelja za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi, uključujući i obiteljske domove**, u svrhu unapređenja izvaninstitucijske skrbi prema regijama, obuke i stručnog praćenja udomitelja i obiteljskih domova za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi.
13. U proračunskom planiranju za 2011. – 2013., radi širenja mreže socijalnih usluga u zajednici, **osigurati potrebna sredstva** za izvaninstitucijske usluge za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi (boravak, stručna pomoć u obitelji i dr.)

4. Ciljevi i prioriteti deinstitucionalizacije i transformacije domova za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju

Prihvatanjem **Konvencije o pravima djeteta**, Republika Hrvatska je preuzela obvezu i odgovornost osiguranja zajamčenih prava za svu djecu, pa tako i za djecu s poremećajima u ponašanju. U Konvenciji se navodi pravo svakog djeteta, koje je osumnjičeno ili optuženo ili za koje je utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon, da se s njime postupa na način usklađen s promicanjem djetetova osjećaja dostojanstva i vrijednosti, čime se jača poštivanje njegovih ljudskih prava i temeljnih sloboda drugih. Pritom se uzima u obzir dob djeteta i poželjnost promicanja njegova ponovnog uključivanja u zajednicu, kao i preuzimanja aktivne uloge u zajednici.

Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za alternativne kaznene mjere, Tokijska pravila iz 1990. godine, koja se pozivaju na preusmjeravanje formalnog sudskog postupka i zalažu za veće sudjelovanje zajednice kod izvršenja kaznenih sankcija (u tretmanu maloljetnika), u općem smislu promoviraju jačanje osjećaja odgovornosti maloljetnika prema društvu.

Niz aktivnosti i mjera svih nadležnih tijela u području prevencije objedinjen je u **Nacionalnoj strategiji za prevenciju poremećaja u ponašanju od 2009. do 2012.** kojom se „poremećaji u ponašanju“ definiraju kao pojam koji dolazi iz područja medicine, odnosno psihijatrije i obuhvaća niz vrlo različitih odstupanja u svim područjima funkcioniranja djece i mladih; od odnosa s bližnjima, socijalnom okolinom i autoritetima, teškoća u pogledu prehrane, spavanja i nevoljnih radnji, laganja, krađa, uporabe i preprodaje ilegalnih psihoaktivnih sredstava, bježanja od kuće i skitnje, do agresivnosti, nasilja, provala, paljenja, silovanja i drugih oblika asocijalnog, antisocijalnog i kriminalnog ponašanja.

a. Skrb za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju u domovima socijalne skrbi

Zaštita djece i mladeži s poremećajima u ponašanju u sustavu socijalne skrbi obuhvaća postupanje prema korisnicima u skladu s odredbama Zakona o sudovima za mladež, Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, Obiteljskog zakona i Zakona o socijalnoj skrbi.

Prema Zakonu o sudovima za mladež izriču se sljedeće odgojne mjere koje provode domovi socijalne skrbi: upućivanje u centar za odgoj na određeni broj sati tijekom dana (najdulje četiri sata dnevno u vremenu između osam i dvadeset sati) u trajanju od 14 do 30 dana ili na neprekidni boravak, odnosno smještaj u trajanju od 15 dana do tri mjeseca; pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi u trajanju od šest mjeseci do dvije godine, upućivanje u odgojnu ustanovu na smještaj u trajanju od šest mjeseci do dvije godine i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu na smještaj najdulje do tri godine, te posebne obveze koje u pravilu obuhvaćaju uključivanje u pojedinačni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade najdulje do godine dana. Pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u centar za odgoj na određeni broj sati tijekom dana, te posebna obveza uključivanja u savjetovalište izriče se kada je pedagoškim mjerama upozorenja, usmjeravanja ili drugim primjerenim metodama rada, uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, potrebno utjecati na razvoj, odgoj i ponašanje maloljetnika, pri čemu njegovo odvajanje od dotadašnje sredine nije nužno. Mjere upućivanja u centar za odgoj na neprekidni boravak i posebnu odgojnu ustanovu izriču se kada se odvajanje maloljetnika od dotadašnje sredine ocjenjuje potrebnim radi poduzimanja trajnijih i intenzivnijih odgojnih mjera, koje pak smiju trajati samo onoliko koliko treba da bi se ostvarila njihova svrha. Odgojne se mjere mogu izvršavati u manjim stambenim cjelinama uz osiguranje odgojno-obrazovnih, radnih, zabavnih, športskih i drugih sadržaja, odnosno u malim skupinama prema dobi maloljetnika.

Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje uređuje izvršavanje sankcija izrečenih maloljetnicima i mladim punoljetnicima u kaznenom i prekršajnom postupku.

Temeljem Obiteljskog zakona za djecu s poremećajima u ponašanju do 18. godine života izriče se mjera povjeravanja na čuvanje i odgoj domu socijalne skrbi, što uključuje smještaj u sklopu kojeg se korisnicima osigurava stalna briga i nadzor, pružanje usluga stanovanja, prehrane, brige o zdravlju i stručne pomoći putem odgojnih sadržaja. Za djecu od 14. do 18. godine života može se izreći mjera obiteljsko-pravne zaštite ili odgojna mjera prema Zakonu o sudovima za mladež, dok se za mlade punoljetnike može izreći samo odgojna mjera temeljem Zakona o sudovima za mladež.

Zakonom o socijalnoj skrbi djeca i mladež s poremećajima u ponašanju u domove socijalne skrbi upućuju se radi provođenja posebnog sociopedagoškog postupka u okviru poludnevnog boravka, opservacije i kratkotrajnog prihvata, te radi smještaja, i to u onim slučajevima u kojima roditelj daje svoj pristanak za smještaj u dom socijalne skrbi. Praksa je pokazala da se smještaj temeljem Zakona o socijalnoj skrbi primjenjuje samo onda kada centar za socijalnu skrb ocijeni da je dijete zbog poremećaja u ponašanju potrebno izdvojiti iz obitelji.

Navedene mjere zaštite prava i interesa djece i mladeži s poremećajima u ponašanju provode se u domu za odgoj (dom za odgoj djece i dom za odgoj djece i mladeži), odgojnom domu, posebno odgojnoj ustanovi ili u posebnom odjelu centra za socijalnu skrb namijenjenom za tu svrhu. Ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi može izvršavanje pojedinih odgojnih mjera povjeriti udrugama građana, te pravnim osobama koje su registrirane i ispunjavaju propisane uvjete za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi u području odgoja i rada s mladima.

Prema podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi u promatrane tri godine, s naglaskom na dan 31. prosinca 2009., omjer smještenih korisnika bio je 15% temeljem Zakona o sudovima za mladež, 38% temeljem Obiteljskog zakona, dok je 47% korisnika bilo smješteno temeljem Zakona o socijalnoj skrbi. Slična je situacija bila i s brojem korisnika tijekom godine (20% prema Zakonu o sudovima za mladež, 29% prema Obiteljskom zakonu, 51% prema Zakonu o socijalnoj skrbi), što ukazuje na to da je oko polovice svih korisnika smješteno temeljem Zakona o socijalnoj skrbi.

Tablica 10 - Broj korisnika smještenih **tijekom 2007., 2008. i 2009. godine**

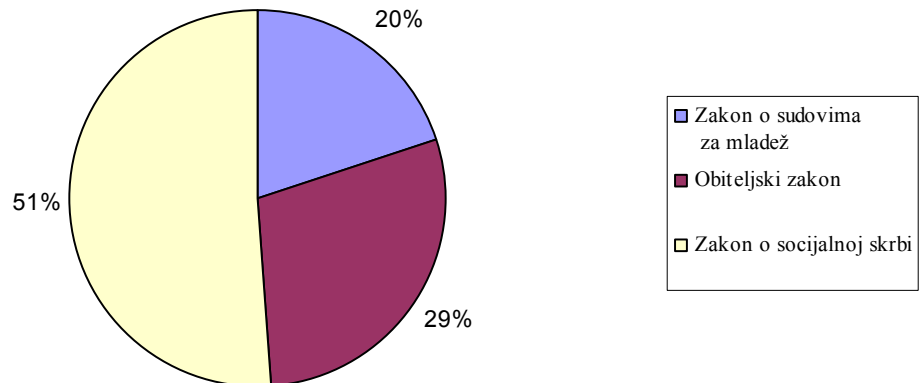
Vrsta smještaja	Domski smještaj			Stambena zajednica		
	Zakon o sudovima za mladež	Obiteljski zakon	Zakon o socijalnoj skrbi	Zakon o sudovima za mladež	Obiteljski zakon	Zakon o socijalnoj skrbi
tijekom 2007. godine						
Broj korisnika	178	114	481	0	3	33
Ukupno	773			36		
Udio/ukupno	23%	15%	62%	0%	8%	92%
tijekom 2008. godine						
Broj korisnika	150	231	336	2	21	11

Ukupno	717			34		
Udio/ukupno	21%	32%	47%	6%	62%	32%
tijekom 2009. godine						
Broj korisnika	145	210	367	5	28	14
Ukupno	722			47		
Udio/ukupno	20%	29%	51%	10%	60%	30%

Tablica 11 - Broj korisnika smještenih na dan 31. prosinca 2007., 2008. i 2009. godine

Vrsta smještaja	Domski smještaj			Stambena zajednica		
	Zakon o sudovima za mladež	Obiteljski zakon	Zakon o socijalnoj skrbi	Zakon o sudovima za mladež	Obiteljski zakon	Zakon o socijalnoj skrbi
na dan 31. 12. 2007. godine						
Broj korisnika	70	73	258	0	3	24
Ukupno	401			27		
Udio/ukupno	17%	18%	65%	0%	11%	89%
na dan 31. 12. 2008. godine						
Broj korisnika	64	168	171	2	19	8
Ukupno	403			29		
Udio/ukupno	16%	42%	42%	7%	65%	28%
na dan 31. 12. 2009. godine						
Broj korisnika	59	155	188	4	19	6
Ukupno	402			29		
Udio/ukupno	15%	38%	47%	14%	65%	21%

**Prvni temelj smještaja djece i mladeži s poremećajima u ponašanju
tijekom 2009. godine u %**

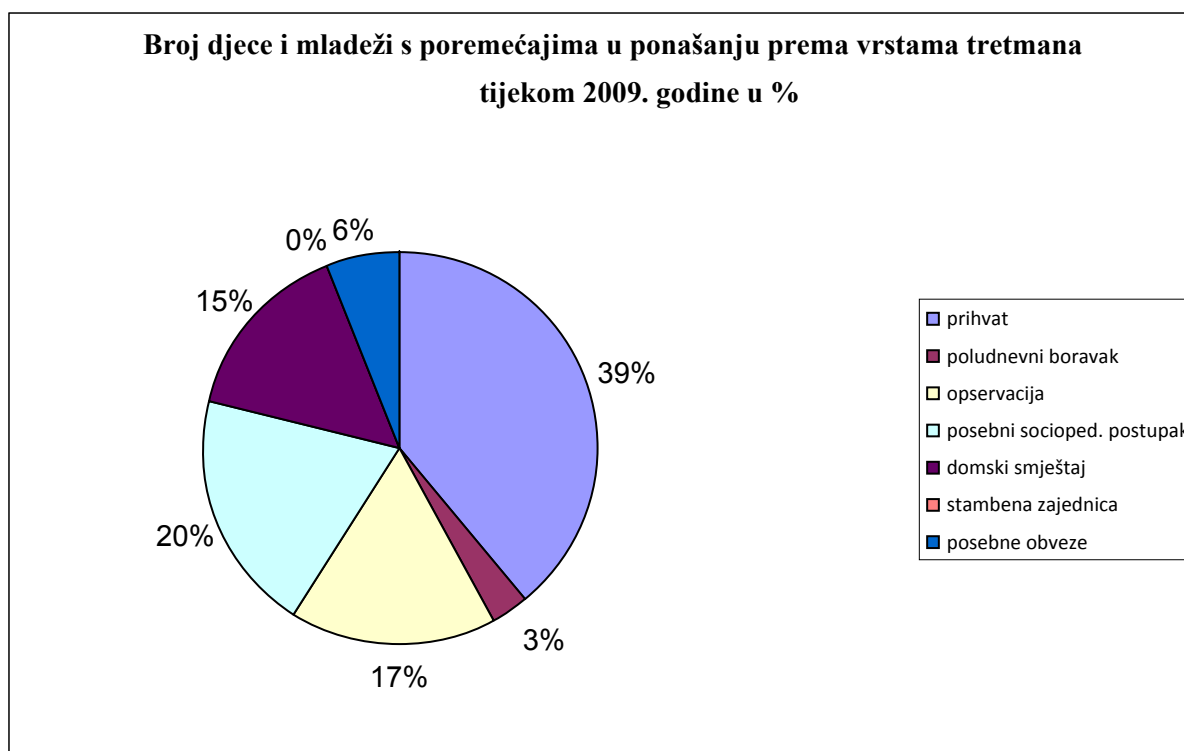
Trenutačno u Hrvatskoj **11 domova** zbrinjava djecu i mladež s poremećajima u ponašanju u dobi od 10. do 21. godine života, pružajući različite oblike institucijske skrbi, te izvaninstitucijske usluge. Uz ove se domove u jednom domu za djecu i mladež s teškoćama u razvoju provodi odgojna mjera upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu (Zagrebačka županija); u jednom je domu za djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi ustrojena posebna organizacijska cjelina za djecu s poremećajima u ponašanju do 14. godine života (Grad Zagreb), dok je pri centru za socijalnu skrb u Varaždinskoj županiji ustrojen posebni odjel namijenjen prihvatu djece i mladeži s poremećajima u ponašanju. Od ukupno 11 domova, u dva se doma obavlja i djelatnost odgoja i obrazovanja, kao i u domu za djecu i mladež s teškoćama u razvoju u kojem se provodi odgojna mjera upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu.

U Hrvatskoj postoji šest stambenih zajednica za organizirano stanovanje uz podršku za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju, koje se nalaze u lokalnoj zajednici (tri u Gradu Zagrebu, jedna u Primorsko-goranskoj, jedna u Karlovačkoj i jedna u Zadarskoj županiji), a osnivaju ih sami domovi. Ukupni broj korisnika u stambenim zajednicama na dan 31. prosinca 2009. godine bio je 29, dok ih je tijekom godine bilo 47.

Domovi za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju osiguravaju diferencirane tretmanske programe prilagođene individualnim odgojnim i obrazovnim ciljevima za svakog korisnika. To znači da se za pojedine skupine djece i maloljetnika osiguravaju programi stupnjevitog intenziteta nadzora, skrbi i zaštite, ovisno o odgojnim ciljevima koji se planiraju postići. Tako se primjerice mjera pojačane brige i nadzora uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, kao i upućivanje u centar za odgoj na nekoliko sati tijekom dana provodi u izdvojenoj cjelini u domu u sklopu poludnevnog boravka, dok se upućivanje u centar za odgoj na neprekidni boravak, odnosno smještaj, te upućivanje u odgojnu ustanovu i posebnu odgojnu ustanovu provodi u okviru tzv. domskog smještaja i stambenih zajednica za organizirano stanovanje. Posebne obveze provode neki od domova, a uključuju uglavnom usluge savjetodavnog rada. Prihvat, kojim je tijekom godine obuhvaćen najveći broj korisnika, osigurava se djeci i mladim punoljetnim osobama s poremećajima u ponašanju koje se zateknu u skitnji bez nadzora roditelja ili drugih odraslih osoba. Prihvat se osigurava do povratka u vlastitu ili udomiteljsku obitelj, dom socijalne skrbi ili dok im se smještaj ne osigura na drugi način, najduže 48 sati. Prihvat se osigurava i djeci i mladeži koji su, u tijeku pripremnog postupka, rješenjem suca za mladež upućeni na privremeni smještaj u ustanovu, do okončanja pripremnog postupka pred sudom. Domovi pružaju i usluge opservacijsko-dijagnostičke obrade djece i mladeži s poremećajima u ponašanju, u najduljem trajanju od 30 dana u okviru smještaja ili boravka. Usluge posebnog sociopedagoškog postupka, koje

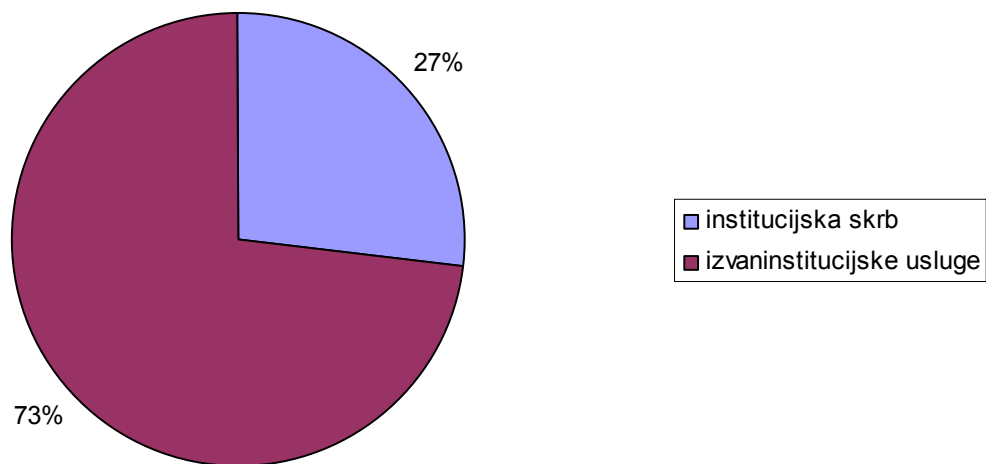
se pružaju djeci koja su u riziku od nastanka poremećaja u ponašanju, a uključuju pomoć u svladavanju odgojno-obrazovnih sadržaja, mogu se smatrati preventivnom aktivnosti sprečavanja nastanka težih poremećaja u ponašanju. Ova usluga, koja se ostvaruje s udjelom od 20% u ukupnom broju korisnika tijekom 2009. godine, pruža se u sklopu poludnevnog boravka u domovima ili ju pružaju stručni radnici domova u redovnim odgojno-obrazovnim institucijama.

Svi domovi ne provode iste vrste programa, pa se tako primjerice usluge prihvata i provođenja odgojne mjere upućivanja u centar za odgoj pružaju u domovima u Osječko-baranjskoj, Primorsko-goranskoj, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Gradu Zagrebu, dok se odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu za djevojke provodi samo u Krapinsko-zagorskoj županiji.

Temeljem podataka Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi za 2009. godinu o broju djece i mladeži s poremećajima u ponašanju u domovima socijalne skrbi, **omjer institucijske skrbi (domski smještaj) i izvaninstitucijskih usluga i izvaninstitucijskih oblika smještaja** (poludnevni boravak – pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u centar za odgoj na određeni broj sati tijekom dana; posebne obveze, posebni sociopedagoški postupak i dr., prihvat i opservacija, stambene zajednice) **je 27% prema 73%** u korist izvaninstitucijskih usluga i izvaninstitucijskih oblika smještaja. U 2009. godini institucijskom je skrbi bilo obuhvaćeno **402 korisnika**, a izvaninstitucijskim uslugama njih **1075**. Napominje se da je broj korisnika institucijske skrbi (domski smještaj) na dan 31. prosinca 2009. godine bio znatno manji no tijekom godine, budući da smještaj ovih korisnika u pravilu traje kraće, u skladu s propisanim rokovima.

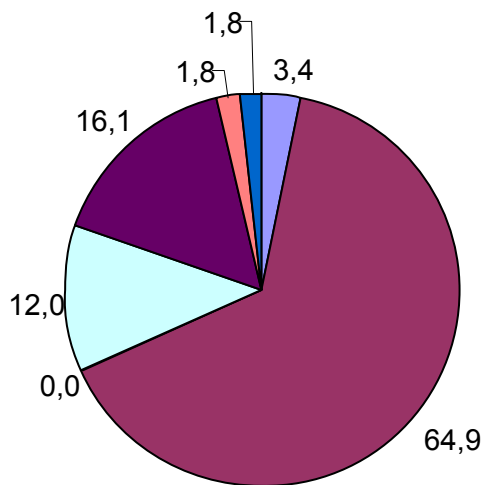
Omjer institucijske skrbi i izvaninstitucijskih usluga za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju u 2009. godini u %

Iz podataka o broju korisnika institucijske skrbi i izvaninstitucijskih usluga u 2009. godini vidljiva je neravnomjerna zastupljenost svih oblika skrbi po regijama. Najveći je udio korisnika (64,9%) u središnjoj Hrvatskoj, iznimno mala zastupljenost vidljiva je u sjevernoj Hrvatskoj, sjevernoj Dalmaciji i Lici, te južnoj Dalmaciji, dok je zapadna Slavonija bez kapaciteta.

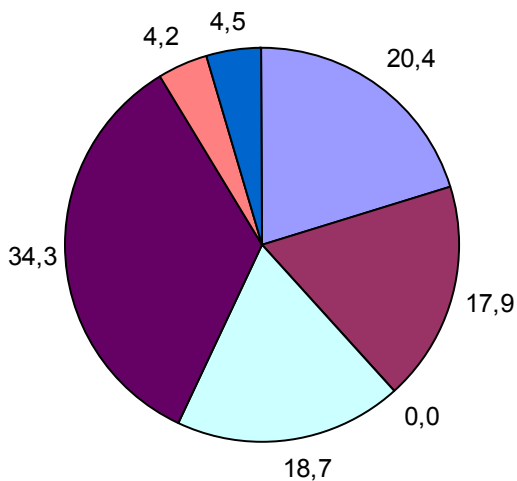
Prosječni broj korisnika po domu tijekom godine jest 66 korisnika, odnosno 33 na dan 31. prosinca 2009. (isključivo domski smještaj), a oko polovice korisnika institucijske skrbi smješteno je u sjevernom Primorju i Gorskom kotaru, te središnjoj Hrvatskoj, dok je najmanji broj korisnika smješten u sjevernoj Dalmaciji i Lici, te južnoj Dalmaciji.

Broj korisnika institucijske skrbi i izvaninstitucijskih usluga za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju u 2009. prema regijama (N=1477)
u %

- Sjeverna Hrvatska - Koprivničko-križevačka, Međimurska, Varaždinska, Krapinsko-zagorska
- Središnja Hrvatska - Grad Zagreb, Zagrebačka, Karlovačka, Sisačko-moslavačka
- Zapadna Slavonija - Bjelovarsko-bilogorska, Požeško-slavonska, Virovatičko-podravska
- Istočna Slavonija - Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska
- Sjeverno primorje i Gorski kotar - Istarska, Primorsko-goranska
- Sjeverna Dalmacija i Lika - Ličko-senjska, Šibensko-kninska, Zadarska
- Južna Dalmacija - Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska

Broj korisnika institucijske skrbi za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju u 2009. prema regijama (N=402)
u %

- Sjeverna Hrvatska - Koprivničko-križevačka, Međimurska, Varaždinska, Krapinsko-zagorska
- Središnja Hrvatska - Grad Zagreb, Zagrebačka, Karlovačka, Sisačko-moslavačka
- Zapadna Slavonija - Bjelovarsko-bilogorska, Požeško-slavonska, Virovatičko-podravska
- Istočna Slavonija - Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska
- Sjeverno primorje i Gorski kotar - Istarska, Primorsko-goranska
- Sjeverna Dalmacija i Lika - Ličko-senjska, Šibensko-kninska, Zadarska
- Južna Dalmacija - Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska

Tablica 12 – Broj korisnika institucijske skrbi u domovima za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju u 2009. prema županijama

Županija	Broj smještenih korisnika		Broj domova
	Na dan 31.12.2009.	Tijekom 2009.	
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	0	0	0
MEĐIMURSKA	0	0	0
VARAŽDINSKA	41	72	1
KRAPINSKO-ZAGORSKA	41	41	1
Sjeverna Hrvatska	82	113	2
GRAD ZAGREB	40	54	1
ZAGREBAČKA	0	0	0
KARLOVAČKA	32	57	1
SISAČKO-MOSLAVAČKA	0	0	0
Središnja Hrvatska	72	111	2
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	0	0	0
POŽEŠKO-SLAVONSKA	0	0	0
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	0	0	0
Zapadna Slavonija	0	0	0
BRODSKO-POSAVSKA	0	0	0
OSJEČKO-BARANJSKA	75	224	1
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	0	0	0
Istočna Slavonija	75	224	1
ISTARSKA	30	51	1
PRIMORSKO-GORANSKA	108	174	3
Sjeverno primorje i Gorski kotar	138	225	4
LIČKO-SENJSKA	0	0	0
ŠIBENSKO-KNINSKA	0	0	0
ZADARSKA	17	20	1
Sjeverna Dalmacija i Lika	17	20	1
SPLITSKO-DALMATINSKA	18	29	1
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	0	0	0
Južna Dalmacija	18	29	1
UKUPNO	402	722	11

Iako se udomiteljstvo u Hrvatskoj može smatrati tradicionalnim oblikom skrbi u okviru kojeg se zbrinjavaju gotovo sve kategorije korisnika, udomiteljska skrb za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju noviji je pristup zbrinjavanju, pa je stoga još uvijek vrlo rijetka. Prema podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi u udomiteljskim je obiteljima u 2009. godini smješteno tek 30 djece i mladeži s poremećajima u ponašanju, a taj je broj konstantan u promatrane tri godine (2007.-2009.). Uzrok tome mogu biti zakonske prepreke (temeljem Obiteljskog zakona dijete s poremećajima u ponašanju povjerava se na čuvanje i odgoj isključivo domu) ili poremećaji u ponašanju teže naravi koji se manifestiraju kod djece koja imaju složene i kombinirane socijalne, emocionalne i obrazovne teškoće, što uz nedostatno razvijene usluge u zajednici (strukturirani programi) i nedostatnu edukaciju, te nisku naknadu udomiteljima, znatno otežava mogućnost pronalaženja udomiteljskih obitelji za ovu djecu i mladež. Obiteljskih domova za ovu korisničku skupinu nema.

b. Prioriteti deinstitucionalizacije i transformacije domova za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju

Budući da se radi o specifičnoj kategoriji korisnika kod koje u pravilu smještaj traje kraće, prilikom provođenja odgojnih mjera najdulje do 3 godine, može se govoriti prvenstveno o transformaciji domova, s naglaskom na osiguranje odgovarajućeg tretmana, uz uvažavanje interesa i prava djece i mladeži s poremećajima u ponašanju. Naime, kako se kod ove djece radi o raznovrsnim poremećajima koji se manifestiraju na različite načine, od neadekvatnih odnosa s članovima obitelji i socijalnom okolinom, do različitih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja, te nedovoljne podrške vlastitih obitelji, to zahtijeva posebnu odgovornost društva uz osiguranje fleksibilnijih i bolje ciljanih programa, čime bi se postigla i bolja efikasnost tretmana i socijalna integracija.

Osnivanjem manjih stambenih zajednica (organizirano stanovanje), djeci i mladeži s poremećajima u ponašanju dana je mogućnost osnaživanja za samostalni život, što ukazuje na to da je aktivnosti sustava socijalne skrbi potrebno usmjeriti upravo u transformaciju domova za pružanje usluga organiziranog stanovanja u lokalnoj zajednici.

Kod utvrđivanja ciljeva i prioriteta za ovu korisničku skupinu uzimaju se u obzir podaci o kretanju broja korisnika u protekle tri godine, s naglaskom na 2009. godinu, i to 38% djece i mladeži s poremećajima u ponašanju smještenih temeljem Obiteljskog zakona, te 47% korisnika temeljem Zakona o socijalnoj skrbi. Budući da se prema Obiteljskom zakonu djeca s poremećajima u ponašanju mogu smjestiti isključivo u domove (smještaj ove djece u stambene zajednice, odnosno organizirano stanovanje moguć je jedino ukoliko stambena zajednica pravno djeluje u okviru doma), za deinstitucionalizaciju je potrebna izmjena zakonske odredbe, kojom bi se dala mogućnost povjeravanja te djece na čuvanje i odgoj udomiteljskoj obitelji, obiteljskom domu ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost organiziranog stanovanja. Kao polazište za deinstitucionalizaciju, može se uzeti podatak o broju djece smještene temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, budući da nema zakonske zapreke da se ta djeca upute u izvaninstitucijske oblike smještaja. Uzme li se u obzir da je jedan dio te djece na ovaj način smješten dok se ne donese odluka suda o povjeravanju na čuvanje i odgoj domu socijalne skrbi, procjenjuje se da bi taj broj mogao biti nešto manji, odnosno oko 40% ukupno smještenih korisnika. Pri projekcijama se ne uzima u obzir broj korisnika drugih usluga domova (prihvat, opservacija, poludnevni boravak, posebni sociopedagoški postupak, posebne obveze) koje se mogu i trebaju dalje razvijati na onim područjima na kojima trenutačno uopće nisu dostupne ili pak nisu razvijene u dovoljnoj mjeri.

Tablica 13 – Okvirna projekcija broja korisnika - djece i mladeži s poremećajima u ponašanju u razdoblju od 2011. do 2016. godine

Djeca i mladež s poremećajima u ponašanju	korisnici – institucijska skrb	korisnici – izvaninstitucijski oblici smještaja	udio – institucijska skrb	udio izvaninstitucijski oblici smještaja
<i>početno stanje 2010.</i>	400	30	93%	7%
2011.	390	40	91%	9%
2012.	370	60	86%	14%
<i>stanje 2013.</i>	340	90	79%	21%
2014.	310	120	72%	28%
2015.	280	150	65%	35%
<i>stanje 2016.</i>	240	190	56%	44%

Ciljevi deinstitutionalizacije i transformacije domova za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju u razdoblju od 2011. do 2016. godine su sljedeći:

1. Deinstitutionalizacija 40% djece i mladeži s poremećajima u ponašanju smještenih u domovima temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, uz ravnomjerno povećanje izvaninstitucijskih oblika smještaja (udomiteljske obitelji, obiteljski domovi, stambene zajednice, odnosno organizirano stanovanje).

2. Stvaranje pretpostavki za deinstitutionalizaciju djece i mladeži s poremećajima u ponašanju smještenih u domovima temeljem Obiteljskog zakona, u suradnji s ministarstvom nadležnim za obitelj.

3. Povećanje obuhvata djece i mladeži s poremećajima u ponašanju u stambenim zajednicama, odnosno organiziranom stanovanju za onu djecu i mladež kojima je izrečena odgojna mjera, u slučajevima u kojima je to moguće.

U svrhu ostvarenja ovih ciljeva potrebno je **do 2016. godine** provesti sljedeće aktivnosti:

1. **Deinstitutionalizirati 40% djece i mladeži s poremećajima u ponašanju** smještenih u domovima temeljem Zakona o socijalnoj skrbi u izvaninstitucijske oblike smještaja, uz odgovarajuću edukaciju, što razumijeva stjecanje specifičnih znanja i vještina, te superviziju tih pružatelja usluga; procjenu dostupnosti potrebnih usluga u zajednici i osiguranje odgovarajućih izvaninstitucijskih usluga.

2. **Stvoriti pretpostavke za deinstitutionalizaciju djece i mladeži kojima je izrečena mjera obiteljsko-pravne zaštite, u suradnji s ministarstvom nadležnim za obitelj.** Budući da se radi o mjeri koja se izriče zbog toga jer roditelj ili udomitelj djeteta kod kojeg je došlo do poremećaja u ponašanju nije u mogućnosti dalje valjano odgajati dijete, ono se, u skladu s odredbom Obiteljskog zakona, povjerava na čuvanje i odgoj isključivo domu socijalne skrbi. Kako bi takva djeca trebala imati mogućnost zbrinjavanja u izvaninstitucijskim oblicima smještaja (udomiteljske obitelji, obiteljski domovi i organizirano stanovanje), to zahtijeva izmjenu Obiteljskog zakona kojim bi se omogućilo povjeravanje djeteta na čuvanje i odgoj udomiteljskoj obitelji, obiteljskom domu ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost organiziranog stanovanja.

3. **Povećati** obuhvat korisnika u stambenim zajednicama, odnosno u organiziranom stanovanju za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju kojima je izrečena odgojna mjera, u onim slučajevima u kojima je to moguće. Naime, kako je Zakonom o sudovima za mladež propisano da ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi može izvršavanje pojedinih odgojnih mjera povjeriti udrugama građana, te pravnim osobama koje su registrirane i ispunjavaju propisane uvjete za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi u području odgoja i rada s mladima, potrebno je poticati i razvijati ovaj oblik izvaninstitucijskog smještaja.

4. **Donijeti novu odluku o mreži** za trogodišnje razdoblje, počevši od 2011. godine, koja treba obuhvatiti kapacitet za sve usluge koje se pružaju u području zaštite djece i mladeži s poremećajima u ponašanju u sustavu socijalne skrbi.

5. Osigurati **regionalnu ravnomjernost** kapaciteta za prihvata, kapaciteta za provođenje odgojne mjere upućivanja u centar za odgoj na neprekidni boravak, odnosno smještaj, te kapaciteta za upućivanje u odgojnu i posebnu odgojnu ustanovu.

6. Do kraja 2010. svi domovi **trebaju izraditi pojedinačne planove deinstitutionalizacije i transformacije** kako bi Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi moglo izraditi Operativni plan provedbe deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine.

7. U proračunskom planiranju za 2011. – 2013. godinu **osigurati potrebna sredstva** za ravnomjerno provođenje svih vrsta tretmana za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju.

5. Ciljevi i prioriteti deinstitucionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom

Vodeća načela Konvencije o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda (čija je potpisnica Republika Hrvatska) obuhvaćaju dostojanstvo, autonomiju, nediskriminaciju, sudjelovanje, socijalno uključivanje, poštovanje i prihvaćanje, jednakost mogućnosti i pristupačnost za osobe s invaliditetom. Navedeni dokument naglašava kako se invaliditet više ne promatra kao medicinsko stanje od kojega nekoga treba "izliječiti". Umjesto toga, konvencijom se naglašava da invaliditet zahtijeva prilagođavanje samog društva. Osnovna je poruka konvencije potpuno i ravnopravno sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu.

I Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom, koju je Republika Hrvatska donijela 2005. godine, potvrđuje pravo svih građana na ravnopravno sudjelovanje u svim segmentima društva i nesmetano raspolaganje ustavnim pravima. Praksa uvođenja međunarodnih standarda u nacionalne dokumente nastavlja se i Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom od 2007. – 2015. godine koja se zasniva na Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda i Akcijskom planu Vijeća Europe. Stoga se ova strategija nadovezuje na već uspostavljene okvire, uz traženje novih rješenja za osiguravanje sveobuhvatnog pristupa u svim područjima od interesa za osobe s invaliditetom.

a. Skrb za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom u domovima i drugim pravnim osobama koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi

Trenutačno u Hrvatskoj postoji 51 pružatelj usluga za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom, i to 28 državnih i 12 nedržavnih domova, te 11 pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi. Od tog je broja 3 za osobe s oštećenjem vida, 3 za osobe s oštećenjem sluha, 4 za osobe s tjelesnim oštećenjem, 1 za osobe s mentalnim oštećenjem i psihičkim poremećajima, te 40 za osobe s mentalnim oštećenjem. U njima je različitim oblicima skrbi obuhvaćeno ukupno 6.066 osoba, od toga 2324 djece s teškoćama u razvoju i 3742 odrasle osobe s invaliditetom.

Iako su neki domovi i druge pravne osobe registrirani isključivo za djecu ili pak isključivo za odrasle osobe, dio domova obavlja djelatnost za obje korisničke skupine, u pravilu u odvojenim objektima ili odvojenim stambenim cjelinama unutar doma.

Od ukupnog broja djece njih 1012 na stalnom je ili tjednom smještaju, a 1312 djece obuhvaćeno je izvaninstitucijskim uslugama.

Razlozi za smještaj ove djece su različiti, a jedan od značajnijih jest nemogućnost da se dijete obuhvati školovanjem, odnosno rehabilitacijom na području na kojem živi.

Programi osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja provode se u 12 državnih domova uz koje djeluju i 2 doma gdje su djeca smještena isključivo radi školovanja, ali pohađaju nastavu u okviru ustanova u nadležnosti obrazovanja. Od 12 domova koji obavljaju djelatnost obrazovanja, njih 4 obavlja djelatnost osnovnoškolskog obrazovanja, 2 djelatnost srednjoškolskog obrazovanja, a njih 6 i osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. U ovim je domovima otvorena mogućnost smještaja za vrijeme školovanja, a smještaj traje isključivo dok traje školovanje. Činjenica da se u posljednje vrijeme sve više provodi obrazovanje u redovnim školama utjecala je na smanjenje broja djece u tim domovima, pa je u nekima od njih u proteklih nekoliko godina broj djece na smještaju i znatno smanjen. Neki od tih domovi razvili su niz izvaninstitucijskih usluga, dok su neki i nadalje zadržali

samo uslugu stalnog i tjednog smještaja. Kod ovih posljednjih potrebno je uložiti veće napore kako bi se deinstitutionalizacija i transformacija provela u skladu sa ciljevima zacrtanim Planom.

Od 1012 djece na stalnom ili tjednom smještaju njih 715 smješteno je radi školovanja, a kod njih 297 radi se o djeci s teškim oštećenjima koja u pravilu nemaju odgovarajuću roditeljsku skrb. To znači da je **omjer smještene djece zbog školovanja u odnosu na djecu smještenu iz drugih razloga 71% prema 29%**. Od 715 djece na školovanju, njih 434 (**43%** u odnosu na ukupni broj djece) **pohađa osnovnu**, a 281 (**28%** u odnosu na ukupni broj djece) **srednju školu**. Kako se sve veća važnost pridaje razvoju inkluzivnog obrazovanja, tako se i osnovnoškolsko obrazovanje za djecu s teškoćama u razvoju sve više provodi u lokalnoj zajednici. Što se pak srednjoškolskog obrazovanja tiče, ono nije dostupno u svakoj lokalnoj zajednici, već pojedine škole pokrivaju šira područja, pa tako neka djeca za vrijeme trajanja srednjoškolskog obrazovanja moraju biti smještena u učeničkim domovima. Stoga je cilj prvenstveno smanjenje broja djece s teškoćama u razvoju obuhvaćene osnovnoškolskim obrazovanjem.

Kada je riječ o odraslim osobama s invaliditetom, od ukupno 3742 odrasle osobe u državnim i nedržavnim domovima, te drugim pravnim osobama, njih 2004 na stalnom je ili tjednom smještaju, dok je njih 1738 obuhvaćeno izvaninstitucijskim uslugama i organiziranim stanovanjem uz podršku. Dio **osoba s invaliditetom zahtijeva cjelodnevnu ili intenzivnu skrb, što valja uzeti u obzir prilikom** planiranja specijalizacije određenih domova, kao i izvaninstitucijskih oblika smještaja.

Ovoj skupini domova pripada i nedržavni dom koji skrbi o odraslim korisnicima kod kojih je istodobno prisutno mentalno oštećenje i psihički poremećaj. Riječ je o jedinjoj ustanovi registriranoj za pružanje usluga skrbi izvan vlastite obitelji za osobe s takvom vrstom i stupnjem oštećenja. Ovaj dom zbrinjava korisnike iz cijele Hrvatske zbog specifične kombinacije dijagnoza, i to onih koje se manifestiraju kao poremećaji teže naravi. Naime, kod ovih se korisnika često radi o promjenama raspoloženja i uznemirenosti, te impulzivnom reagiranju koje se očituje u sniženoj toleranciji na frustracije, emocionalnoj nestabilnosti, kao i sklonosti naglim agresivnim ispadima kojima se izravno ugrožava imovina, vlastita sigurnost i sigurnost drugih osoba. Dom također skrbi o korisnicima koji su uz kombinaciju poremećaja skloni počinjenju kaznenih djela, zbog čega su neki od njih bili i na izdržavanju kazne zatvora, te ih se nakon toga nije moglo zbrinuti u okviru obitelji ili na neki drugi način. Stoga bi na ove korisnike valjalo primijeniti opseg i trajanje provedbe deinstitutionalizacije i transformacije kao što je opisano u poglavlju koje se odnosi na psihički bolesne odrasle osobe.

Kao polazište za procjenu planiranja deinstitutionalizacije odraslih osoba s invaliditetom uzet je podatak koji obuhvaća 6 domova za odrasle osobe s invaliditetom koji zbrinjavaju ukupno 988 korisnika. Prema tim podacima okvirno se može procijeniti da je oko trećine korisnika (288) samostalno u samozbrinjavanju ili im je u tome potrebna djelomična pomoć, što je pretpostavka za lakšu deinstitutionalizaciju.

Kapaciteti domova su različiti, od najmanje 22 korisnika do više od 400 korisnika (kada je riječ o kapacitetu većih razmjera, usluge se pružaju u odvojenim objektima, u pravilu na udaljenim lokacijama). Trajanje boravka djece s teškoćama u razvoju razlikuje se ovisno o djelatnosti, odnosno vrsti usluga koje pružaju pojedini domovi i druge pravne osobe. Tako, primjerice, djeca osnovnoškolske dobi koja su smještena u dom radi školovanja, u domu u prosjeku borave osam godina, odnosno dok traje osnovnoškolsko obrazovanje. Ukoliko su djeca na srednjoškolskom obrazovanju, tada borave u domu u pravilu četiri godine. Ako se radi o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili odraslim osobama s invaliditetom, tada smještaj može trajati i duže. Kada je riječ o uključivanju korisnika u različite rehabilitacijske programe, duljina boravka ovisi o vrsti, odnosno duljini trajanja programa.

U prethodnom trogodišnjem razdoblju od 2007. do 2009. godine vidljiv je **trend rasta ukupnog broja korisnika u državnim i nedržavnim domovima i drugim pravnim osobama koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi.**

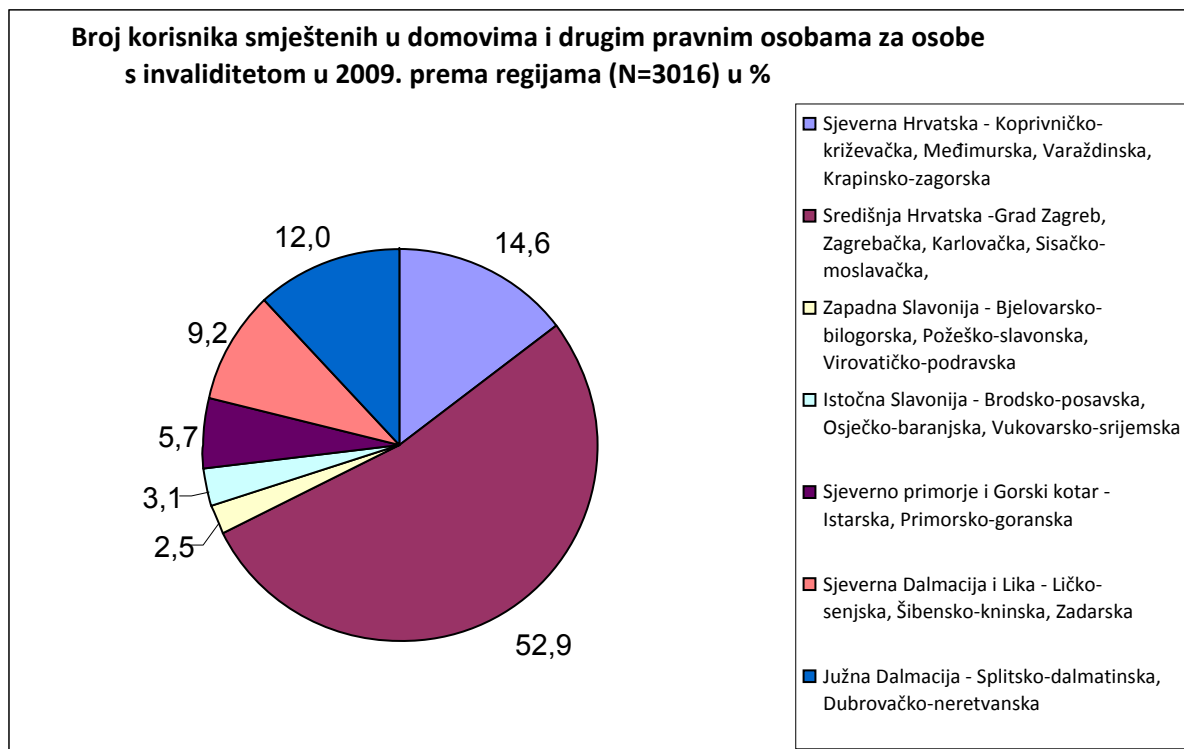
- **Ukupni broj korisnika u razdoblju od 2007. do 2009. povećao se za ukupno 10%**, pri čemu je u državnim domovima povećan za 11%, dok je u nedržavnim domovima i drugim pravnim osobama smanjen čak za 18%.
- U tri promatrane godine došlo je **do pada od 1% u broju korisnika institucijske skrbi** (u državnim domovima stalni i tjedni smještaj smanjen je 2%, a u nedržavnim je domovima i drugim pravnim osobama povećan za 1%), **dok je broj korisnika izvaninstitucijskih usluga** (poludnevni, cjelodnevni i povremeni boravak, patronaža, pomoć pri integraciji, pomoć i njega u kući) **i izvaninstitucijskih oblika smještaja** (organizirano stanovanje i privremeni smještaj) koje pružaju državni i nedržavni domovi i druge pravne osobe **porastao za 21%**.
- **Pad broja korisnika odnosi se na usluge stalnog smještaja (-0,1%), tjednog smještaja (-5%) i cjelodnevnog boravka (-27%), dok je porastao broj korisnika povremenog boravka (105%) i poludnevnog boravka (19%).** Što se tiče pada broja korisnika cjelodnevnog boravka, može se pretpostaviti da je riječ o preraspodjeli korisnika u korist poludnevnog i povremenog boravka.
- Omjer broja korisnika institucijskih i izvaninstitucijskih usluga u promatranom je razdoblju stabilan i u 2009. godini iznosi **50% korisnika institucijske skrbi prema 50% korisnika izvaninstitucijskih usluga i oblika smještaja (organizirano stanovanje)**. Može se uočiti razlika u broju korisnika institucijske skrbi u državnim domovima (46% korisnika stalnog i tjednog smještaja) i nedržavnim domovima i drugim pravnim osobama (58% korisnika stalnog i tjednog smještaja). Oko dvije trećine korisnika zbrinuto je u državnim domovima, dok za trećinu korisnika usluge pružaju nedržavni domovi i druge pravne osobe (vjerske zajednice i udruge).

Tablica 14 – Pregled korisnika državnih i nedržavnih domova i drugih pravnih osoba za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom prema obliku skrbi 2007.-2009.

Oblik skrbi	2007.				2008.				2009.				stopa promjene
	državni domovi	nedržavni domovi	druge pravne osobe	ukupno	državni domovi	nedržavni domovi	druge pravne osobe	ukupno	državni domovi	nedržavni domovi	druge pravne osobe	ukupno	
stalni smještaj	1619	984	22	2625	1599	859	153	2611	1583	884	156	2623	-0,1%
tjedni smještaj	373	2	39	414	376	0	40	416	362	0	31	393	-5%
ukupno stalni i tjedni smještaj	1992	986	61	3039	1975	859	193	3027	1945	884	187	3016	-0,1%
privremeni smještaj	24	0	0	24	5	0	2	7	70	0	0	70	192%
organizirano stanovanje	10	134	15	159	10	0	169	179	12	0	191	203	28%
cjelodnevni boravak	483	92	0	575	438	22	18	478	357	39	21	417	-27%
poludnevni boravak	918	203	131	1252	970	182	199	1351	1055	231	201	1487	19%
povremeni boravak	120	79	0	199	192	82	0	274	332	76	0	408	105%
patronaža/stručna pomoć u obitelji	72	41	1	114	72	35	0	107	204	20	0	224	96%
pomoć i njega u kući	0	0	0	0	0	0	0	0	36	0	0	36	36%
integracija/pomoć pri uključivanju	156	0	0	156	166	0	0	166	196	9	0	205	31%
ukupno korisnici	3775	1535	208	5518	3828	1180	581	5589	4207	1259	600	6066	10%

Izvor: Podaci Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi

Može se uočiti regionalna **nejednakost kapaciteta, kao i broja korisnika institucijske skrbi** za osobe s invaliditetom, a županije bez kapaciteta su **Koprivničko-križevačka, Međimurska, Sisačko-Moslavačka, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska, Osječko-baranjska i Ličko-senjska**. Polovica svih korisnika koncentrirana je u središnjoj Hrvatskoj (**Grad Zagreb, Zagrebačka i Karlovačka županija**).

Tablica 15 – Broj korisnika stalnog i tjednog smještaja u državnim i nedržavnim domovima i drugim pravnim osobama koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom u 2009. prema županijama

Županija	Broj korisnika stalnog ili tjednog smještaja	Broj domova i drugih pravnih osoba
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	0	0
MEDIMURSKA	0	2
VARAŽDINSKA	121	3
KRAPINSKO-ZAGORSKA	319	1
Sjeverna Hrvatska	440	6
GRAD ZAGREB	521	12
ZAGREBAČKA	576	3
KARLOVAČKA	499	2
SISAČKO-MOSLAVAČKA	0	1
Središnja Hrvatska	1596	18
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	75	2
POŽEŠKO-SLAVONSKA	0	0
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	0	1

<i>Zapadna Slavonija</i>	75	3
BRODSKO-POSAVSKA	17	1
OSJEČKO-BARANJSKA	0	1
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	75	1
<i>Istočna Slavonija</i>	92	3
ISTARSKA	42	4
PRIMORSKO-GORANSKA	131	4
<i>Sjeverno primorje i Gorski kotar</i>	173	8
LIČKO-SENJSKA	0	0
ŠIBENSKO-KNINSKA	180	3
ZADARSKA	97	2
<i>Sjeverna Dalmacija i Lika</i>	277	5
SPLITSKO-DALMATINSKA	315	7
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	48	2
<i>Južna Dalmacija</i>	363	9
UKUPNO	3016	52

Izvor: Podaci Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, 2009.

b. Izvaninstitucijski oblici smještaja za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom (udomiteljstvo i obiteljski domovi)

Za planiranje razvoja županijskih mreža usluga za osobe s invaliditetom ključne su projekcije udjela različitih oblika skrbi, utvrđene Mrežom domova socijalne skrbi i djelatnosti socijalne skrbi iz 2006. godine. Planirana raspodjela kapaciteta ista je za sve četiri vrste oštećenja (mentalna retardacija, tjelesna oštećenja, oštećenja vida i oštećenja sluha) i sve dobne skupine, te iznosi 50% u domovima (smještaj i boravak), 15% u obiteljskim domovima, 15% u organiziranom stanovanju uz podršku i 20% u udomiteljskim obiteljima.

Postoje tradicionalno **velike regionalne razlike u razvijenosti udomiteljstva** za osobe s invaliditetom. Udomiteljstvo je dobro razvijeno u Varaždinskoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Virovitičko-podravskoj, Osječko-baranjskoj, Zagrebačkoj i Zadarskoj županiji. Iznimno niski udjel udomiteljstva zamjetan je u Brodsko-posavskoj, Dubrovačko-neretvanskoj, Ličko-senjskoj, Požeško-slavonskoj i Primorsko-goranskoj županiji. Općenito se može reći da je broj udomiteljskih obitelji, kao i obiteljskih domova nedostatan u većini županija. Podaci o organiziranom stanovanju kao izvaninstitucijskom obliku smještaja, koji je kod odraslih osoba s invaliditetom u proteklom razdoblju u porastu, navedeni su u prethodnom poglavlju.

U protekle tri godine došlo je do **pada ukupnog obuhvata osoba s invaliditetom u udomiteljstvu i obiteljskim domovima, i to za 3%** (s 968 na 942 – pad za 26 korisnika).

Djeca s teškoćama u razvoju čine 13% sve udomljene djece, dok je udio odraslih osoba s invaliditetom 21% svih udomljenih odraslih osoba. Nizak udio udomitelja za djecu s teškoćama u razvoju ukazuje na to da bi trebalo poduzeti aktivnosti za poticanje udomitelja koji bi skrbili o ovoj korisničkoj skupini, te pojačati kompetencije tih obitelji putem odgovarajućih edukacija. To bi se trebalo reflektirati i u visini naknada, dostupnosti kontinuirane stručne pomoći u obitelji, superviziji, kao i dostupnosti rehabilitacijskih programa koje ova djeca zahtijevaju zbog naravi svog oštećenja, što bi svakako utjecalo na povećanje broja djece s teškoćama u razvoju u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima.

Tablica 16 – Izvaninstitucijski oblici smještaja za osobe s invaliditetom

Izvaninstitucijski oblici smještaja za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom	2007.	2008.	2009.	Promjena broja korisnika 2009. - 2007.
UDOMITELJI				
<i>Broj smještene djece s teškoćama u razvoju</i>	<i>350</i>	<i>293</i>	<i>250</i>	<i>-100</i>
<i>Broj odraslih osoba s invaliditetom</i>	<i>607</i>	<i>610</i>	<i>668</i>	<i>61</i>
Ukupno smještene djece	2080	1940	1955	-125
Ukupno smještenih odraslih osoba	3439	3213	3150	-289
Ukupni broj udomiteljskih obitelji koja skrbe o djeci	1334	1345	1332	-2
Ukupni broj udomiteljskih obitelji za odrasle osobe	1241	1276	1303	62
OBITELJSKI DOM				
<i>Broj djece i odraslih osoba s invaliditetom smještenih u obiteljskim domovima</i>	<i>11</i>	<i>18</i>	<i>24</i>	<i>13</i>
Broj obiteljskih domova za djecu s teškoćama u razvoju	1	2	2	1
Broj obiteljskih domova za odrasle osobe s invaliditetom	1	1	2	1
UKUPNO - udomitelji i obiteljski domovi - djeca i odrasli	968	921	942	-26
<i>UKUPNO - udomitelji i obiteljski domovi za sve korisnike</i>	5530	5171	5129	-401

c. Prioriteti deinstitucionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom

Domovi i druge pravne osobe za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom već sada pružaju izvaninstitucijske usluge, uključujući organizirano stanovanje, za 50% svih korisnika, te u planiranju transformacije treba predvidjeti nastavak i širenje opsega ovih aktivnosti. Može se očekivati da će povećani opseg usluga privremenog smještaja, stručne pomoći u obitelji (patronaža), pomoći pri uključivanju u programe redovnih predškolskih i školskih ustanova (integracija), kao i usluga boravka, usmjerenih na korisnike koji žive u vlastitim obiteljima ili su obuhvaćeni izvaninstitucijskim oblicima smještaja, utjecati na to da se dio kadrovskih kapaciteta domova koji rade s korisnicima stalnog i tjednog smještaja preusmjeri na pružanje izvaninstitucijskih usluga.

Organizirano stanovanje uz podršku odnosi se isključivo na stanovanje u lokalnoj zajednici, u stanovima ili kućama, a ne na formiranje stambenih jedinica u prostoru doma. To bi značilo osiguranje većeg broja stanova ili kuća na području cijele Hrvatske. Također se može razmotriti i opcija zajedničkog stanovanja 8 osoba, kao što to prakticiraju neke zemlje poput Austrije.

Kao **osnova za projekcije** deinstitutionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba za osobe s invaliditetom u razdoblju od 2011. do 2016. godine upotrijebit će se podatak za 2009. godinu o ukupnom broju **korisnika stalnog ili tjednog smještaja** u domovima i drugim pravnim osobama koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi (3016), **zaokružen na 3000**, kao i okvirni broj korisnika izvaninstitucijskih oblika smještaja (udomiteljstvo, obiteljski domovi i organizirano stanovanje) za 2009. godinu (1142), **zaokružen na 1100**.

U projekcijama se **ne uzima u obzir broj korisnika drugih usluga domova i pravnih osoba** (cjelodnevni, poludnevni i povremeni boravak, patronaža, integracija, privremeni smještaj) koje se i nadalje trebaju razvijati paralelno ili umjesto usluga stalnog ili tjednog smještaja, u sklopu djelokruga transformiranih institucija.

Tablica 17 – Okvirna projekcija broja korisnika stalnog i tjednog smještaja za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom u razdoblju od 2011. do 2016. godine

Stalni i tjedni smještaj za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom	Ukupno domovi i druge pravne osobe	Djeca s teškoćama u razvoju	Odrasle osobe s invaliditetom	Ukupno izvaninstitucijskih oblika smještaja	Izvaninstitucijski oblici smještaja - djeca	Izvaninstitucijski oblici smještaja - odrasli	Udio domova i drugih pravnih osoba	Udio izvaninstitucijskih oblika smještaja
početno stanje 2010.	3.000	1.000	2000	1100	250	850	73%	27%
2011.	2900	950	1950	1200	300	900	71%	29%
2012.	2750	900	1850	1350	350	1000	67%	33%
stanje 2013.	2600	850	1750	1500	400	1100	63%	37%
2014.	2450	800	1650	1650	450	1200	60%	40%
2015.	2250	700	1550	1850	550	1300	55%	45%
stanje 2016.	2000	600	1400	2100	650	1450	49%	51%
ukupna promjena (smanjenje/povećanje)	-1000	-400	-600	1000	400	600	-24%	24%

Ciljevi deinstitucionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom u razdoblju od 2011. do 2016. su sljedeći:

1. **Smanjenje ukupnog broja djece s teškoćama u razvoju na stalnom ili tjednom smještaju za 40% do 2016. godine, prvenstveno djece koja pohađaju osnovnu školu, u suradnji s ministarstvom nadležnim za obrazovanje.**
2. **Smanjenje ukupnog broja odraslih osoba s invaliditetom na stalnom ili tjednom smještaju u domovima i drugim pravnim osobama koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi za 30% do 2016. godine, iz skupina lakših oštećenja koja ne zahtijevaju intenzivnu skrb u instituciji.**
3. **Razvijanje izvaninstitucijskih oblika smještaja i izvaninstitucijskih usluga razmjerno smanjenju ukupnog broja korisnika na stalnom ili tjednom smještaju.**

U svrhu ostvarenja ovih ciljeva potrebno je **do 2016. godine** provesti sljedeće aktivnosti:

1. **Provesti deinstitucionalizaciju 40% djece s teškoćama u razvoju** u primarnu obitelj ili izvaninstitucijske oblike smještaja. Individualno planiranje deinstitucionalizacije pojedinih korisnika treba obuhvatiti sve skupine prema vrsti oštećenja, uz procjenu dostupnosti potrebnih usluga u obitelji i zajednici. To prvenstveno zahtijeva prikupljanje točnih podataka o broju djece u nižim razrednim odjelima (od 1. do 4. razreda), višim razrednim odjelima (od 5. do 8. razreda), te broju djece u odgojno-obrazovnim skupinama, kao i podatke o mjestu prebivališta i dr. Radi realizacije ove aktivnosti nužna je suradnja s ministarstvom nadležnim za obrazovanje. Nakon izrade individualnih planova valja predvidjeti organizacijsko, odnosno pravno odvajanje domova koji skrbe o djeci od domova koji skrbe o odraslim osobama. To je posebice važno u onim domovima gdje su smještajni kapaciteti za djecu i odrasle osobe spojeni ili povezani prostorijama u kojima se obavljaju zajedničke aktivnosti.
2. **Provesti deinstitucionalizaciju 30% odraslih osoba.** Planiranje deinstitucionalizacije treba obuhvatiti sve skupine prema vrsti oštećenja, uz procjenu dostupnosti potrebnih usluga u obitelji i zajednici. To razumijeva povratak u primarnu obitelj ili skrb u udomiteljskoj obitelji, uz osiguranje odgovarajućih izvaninstitucijskih usluga, te organizirano stanovanje uz podršku ili obiteljski dom.
3. Osigurati **regionalnu ravnomjernost očekivanog omjera institucijskih i izvaninstitucijskih oblika skrbi.**
4. **Smanjiti** broj pružatelja usluga stalnog i tjednog smještaja (državnih i nedržavnih domova, te drugih pravnih osoba).
5. Ograničiti **kapacitet** doma i druge pravne osobe za djecu s teškoćama u razvoju, kako bi do kraja provedbe transformacije i deinstitucionalizacije oni domovi koji će i nadalje pružati usluge stalnog i tjednog smještaja imali kapacitet najviše do **30 korisnika. Ograničiti veličinu doma** i druge pravne osobe za odrasle osobe s invaliditetom s konačnim ciljem **postizanja kapaciteta za najviše 70 korisnika** stalnog ili tjednog smještaja, uz povećanje kvalitete usluge. U okviru ovih kapaciteta zbrinjavat će se **isključivo korisnici kojima je potrebna intenzivna i dugotrajna skrb.**
6. Donijeti novu **odluku o mreži za trogodišnje razdoblje, počevši od 2011. godine**, u skladu sa ciljevima deinstitucionalizacije, uz specifikaciju regionalnih kapaciteta institucijskih i izvaninstitucijskih oblika skrbi. Pritom valja precizno odvojiti podatke o kapacitetima koji se odnose na djecu i podatke koji se odnose na odrasle osobe.

7. **Uvesti obustavu prijema djece do 7. godine života na stalni ili tjedni smještaj**, a iznimka mogu biti samo hitne situacije privremenog smještaja u najduljem trajanju od 6 mjeseci s ciljem žurne, ali temeljite identifikacije adekvatne trajne skrbi obiteljskog tipa. Pritom je potrebno osigurati sve uvjete podrške primarnoj obitelji ili udomitelju (ostvarivanje novčanih pomoći i izvaninstitucijskih usluga, primjerice stručna pomoć u obitelji, povremeni boravak i dr.), te edukaciju i superviziju udomitelja (u regiji podrijetla djeteta).
8. Domovi trebaju **do kraja 2010. izraditi pojedinačne planove deinstitucionalizacije i transformacije** kako bi Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi moglo izraditi Operativni plan provedbe deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine.
9. Do kraja 2010. izraditi **analizu kapaciteta udomitelja i obiteljskih domova, te organiziranog stanovanja** u svrhu unapređenja izvaninstitucijske skrbi prema županijama, obuke i stručnog praćenja.
10. **Poticati razvoj udomiteljstva, obiteljskih domova i organiziranog stanovanja uz podršku** za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s invaliditetom, u svrhu povećanja kapaciteta.
11. U proračunskom planiranju za 2011. – 2013., radi širenja mreže socijalnih usluga u zajednici, **osigurati potrebna sredstva** za izvaninstitucijske usluge za osobe s invaliditetom (boravak, stručna pomoć u obitelji, pomoć i njega u kući i dr.)

6. Ciljevi i prioriteti deinstitucionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba za psihički bolesne odrasle osobe

U dokumentu Ujedinjenih Naroda "Načela zaštite osoba s mentalnim oboljenjima i unapređenja zaštite mentalnog zdravlja" (1991.) u okviru navedenih 25 načela prema kojima je potrebno postupati kako bi se zaštitile osobe s mentalnim oboljenjima, istaknuta su dva načela prema kojima sve osobe s mentalnim oboljenjem imaju pravo živjeti i raditi, do mogućeg opsega, u zajednici (načelo 3. - Život u zajednici). Ističući ulogu zajednice i kulture (načelo 7.), u dokumentu se navodi kako svaki pacijent ima pravo biti liječen i zbrinut, do najveće moguće mjere u zajednici u kojoj živi, te kada god je to moguće, ima pravo liječiti se u ustanovi za mentalno zdravlje, blizu svoje kuće ili kuće srodnika ili prijatelja, i ima se pravo vratiti u zajednicu čim to bude moguće.

a. Skrb za psihički bolesne odrasle osobe u domovima i drugim pravnim osobama koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi

Analiza trendova institucijske skrbi u Hrvatskoj u razdoblju od 2003. do 2009. godine, temeljem godišnjih statističkih izvješća o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj, ukazuje na porast kapaciteta državnih domova za psihički bolesne **odrasle osobe** s godišnjom stopom rasta od 7%, te na porast broja korisnika za 3%. Izraženiji porast broja korisnika i kapaciteta zamjetan je u privatnim domovima, koji su u promatranom razdoblju za čak 25% povećali obuhvat korisnika.

U 2009. godini ukupno je 4.106 psihički bolesnih odraslih osoba bilo smješteno u 28 domova, uključujući 18 državnih, te 10 privatnih domova u kojima je smješteno 22% svih korisnika. Osnovni oblik skrbi u ovim domovima je stalni smještaj. U prosjeku, **jedan dom skrbi o 147 korisnika**. Od ukupnog broja korisnika, njih **42%** (1679 od 4106) **smješteno je u jedinicama za pojačanu njegu**, što ukazuje na skupinu kod koje će deinstitucionalizacija biti dugotrajniji i teži proces. U prosjeku za razdoblje 2007.-2009. godine, udio korisnika kojima se pružaju usluge pojačane njege ipak je smanjen, no neznatno (s 1713 korisnika 2007. na 1679 korisnika 2009. godine).

Ovom broju treba pridodati 30 korisnika smještenih kod drugih pravnih osoba (2 pravne osobe) koje pružaju usluge skrbi za psihički bolesne odrasle osobe, s ukupnim kapacitetom od 40 mjesta.

Tablica 18 – Domovi socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe 2007. - 2009.

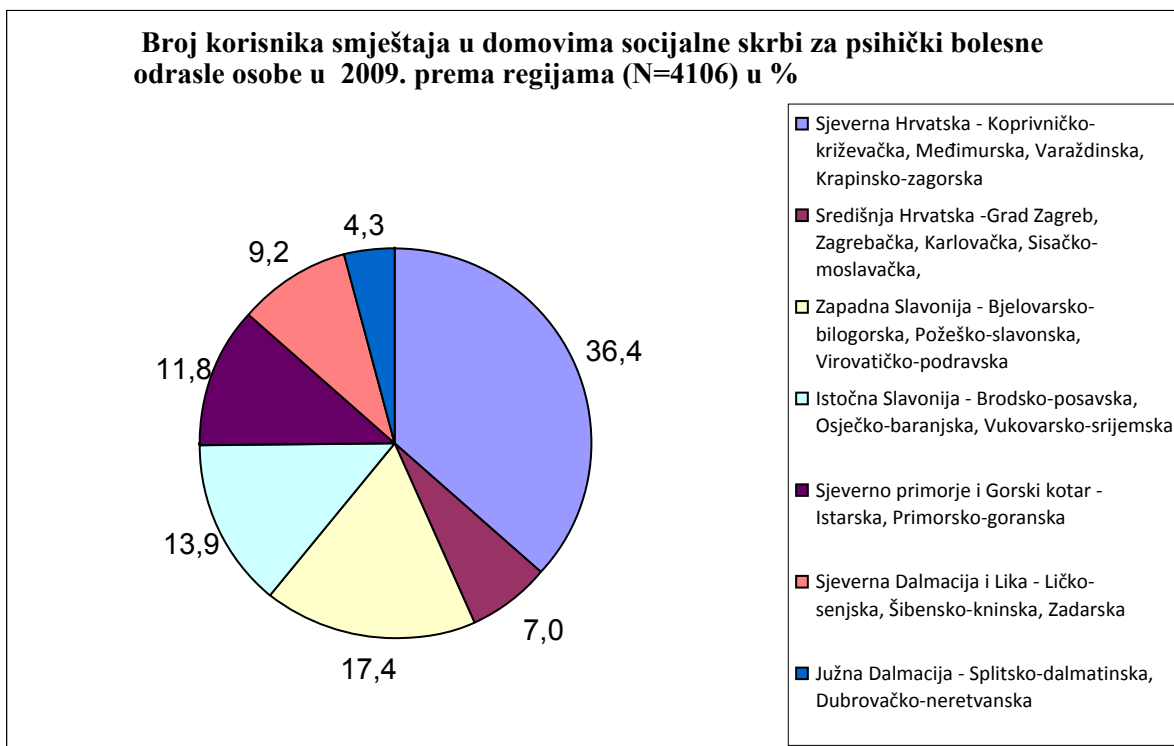
<i>Domovi za psihički bolesne odrasle osobe</i>	<i>2007.</i>	<i>2008.</i>	<i>2009.</i>	<i>Prosjek</i>	<i>Promjena 2009/07</i>
Kapacitet državni domovi	2970	2950	3070	2997	103%
Kapacitet nedržavni domovi	676	770	815	754	121%
<i>Kapacitet ukupno</i>	<i>3646</i>	<i>3720</i>	<i>3885</i>	<i>3750</i>	<i>107%</i>
Korisnici državni domovi	3260	3168	3205	3211	98%
Korisnici nedržavni domovi	643	714	901	753	140%

Korisnici ukupno	3903	3882	4106	3964	105%
-------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Izvor: Godišnja statistička izvješća o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2007., 2008. i 2009.

Prema istraživanju koje je za potrebe Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i UNDP Hrvatska proveo IPSOS PULS, a koje je obuhvatilo čak 21 od 27 domova za psihički bolesne odrasle osobe, temeljem prosjeka za razdoblje od 2007. do 2009. godine **omjer izlazaka i ulazaka je 1:2,3 korisnika**, na osnovi udjela od 10% korisnika koji su u tekućoj godini izašli iz domova, te 24% koji su smješteni u domove. Temeljem istog istraživanja, ali i statističkih podataka MZSS za 2009., **ukupni udjel izlazaka je nizak i iznosi 11%**. Naime, za čak 78% korisnika prestao je smještaj uslijed smrti, u 11% slučajeva radi se o povratku u primarnu obitelj, a u 7% slučajeva radi se o premještanju u drugi dom tako da se samo 3% izlazaka eventualno odnosi na premještanje u izvaninstitucijske oblike smještaja.

Postojećih 28 domova socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe raspoređeno je u 18 županija, dok **domova nema na području Brodsko-posavske i Karlovačke županije**. Na području **Ličko-senjske županije*** nalazi se podružnica jednog doma čije je sjedište u Varaždinskoj županiji. Najveći udio korisnika smješten je u domovima na području Krapinsko-zagorske, Varaždinske, Požeško-slavonske, Istarske i Osječko-baranjske županije. Županije sa zanemarivim udjelom svih korisnika domova za psihički bolesne odrasle osobe su **Dubrovačko-neretvanska i Šibensko-kninska županija**. Najveća je koncentracija kapaciteta stalnog smještaja u sjevernoj Hrvatskoj, s naglaskom na Krapinsko-zagorsku i Varaždinsku županiju, gdje je smješteno čak 36% svih korisnika ovog oblika skrbi u Hrvatskoj.

Tablica 19 – Broj korisnika stalnog smještaja u državnim i nedržavnim domovima socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe u 2009. prema županijama

Županija	Kapacitet za stalni smještaj	Broj korisnika stalnog smještaja	Broj domova
----------	------------------------------	----------------------------------	-------------

KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	183	178	3
MEĐIMURSKA	278	276	2
VARAŽDINSKA	353	344	2
KRAPINSKO-ZAGORSKA	640	695	2
<i>Sjeverna Hrvatska</i>	<i>1454</i>	<i>1493</i>	<i>9</i>
GRAD ZAGREB	92	118	1
ZAGREBAČKA	78	74	2
KARLOVAČKA	0	0	0
SISAČKO-MOSLAVAČKA	96	96	1
<i>Središnja Hrvatska</i>	<i>266</i>	<i>288</i>	<i>4</i>
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	170	186	1
POŽEŠKO-SLAVONSKA	328	356	1
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	162	175	1
<i>Zapadna Slavonija</i>	<i>660</i>	<i>717</i>	<i>3</i>
BRODSKO-POSAVSKA	0	0	0
OSJEČKO-BARANJSKA	299	297	2
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	280	273	1
<i>Istočna Slavonija</i>	<i>579</i>	<i>570</i>	<i>3</i>
ISTARSKA	355	366	3
PRIMORSKO-GORANSKA	112	119	1
<i>Sjeverno primorje i Gorski kotar</i>	<i>467</i>	<i>485</i>	<i>4</i>
LIČKO-SENJSKA	123	123	0*
ŠIBENSKO-KNINSKA	50	50	1
ZADARSKA	207	205	2
<i>Sjeverna Dalmacija i Lika</i>	<i>380</i>	<i>378</i>	<i>3</i>
SPLITSKO-DALMATINSKA	113	113	1
DUBROVAČKO-	62	62	1
<i>Južna Dalmacija</i>	<i>175</i>	<i>175</i>	<i>2</i>
<i>UKUPNO</i>	<i>3981</i>	<i>4106</i>	<i>28</i>

Izvor: Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2009. godini

Svi domovi za psihički bolesne odrasle osobe pretežno pružaju **usluge dugotrajne intenzivne skrbi u okviru stalnog smještaja** (42% svih korisnika u 2009. godini bilo je smješteno u jedinicama za pojačanu njegu), pri čemu su **ove usluge znatno manje zastupljene u privatnim domovima** (28% svih korisnika privatnih domova u odnosu na 45% svih korisnika državnih domova). Od ukupnog kapaciteta na državne se domove odnosi 79%, a u njima je 80% svih korisnika, što ukazuje na to da u skrbi o psihički bolesnim odraslim osobama i nadalje prevladava smještaj u okviru državnih domova.

Iako je prosječni broj korisnika po domu 147, čak 11 domova skrbi o više od 150 korisnika. Kako se očito radi o prevelikom broju korisnika u pojedinim domovima, to zahtijeva temeljitu reorganizaciju smještaja i smanjenje ukupnog broja korisnika.

Gotovo svi privatni domovi imaju manji broj korisnika od prosjeka (do 100), a samo četiri doma imaju do 50 korisnika, što već samim kapacitetom pretpostavlja kvalitetniju skrb.

Temeljem dostupnih podataka **domovi za psihički bolesne odrasle osobe pružaju iznimno mali opseg izvaninstitucijskih usluga, što je još** izraženije kod nedržavnih domova. Tako su se u 2009. godini, prema godišnjem izvješću Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi o domovima socijalne skrbi, u državnim domovima **u skromnom opsegu pružale usluge privremenog smještaja, cjelodnevnog i**

poludnevnog boravka, te pomoći i njege u kući. Naime, samo 5 od 28 domova pružaju i druge vrste usluga (osim stalnog smještaja) u jako malom opsegu. Usluge **stručne podrške u obitelji (patronaža) uopće nisu dostupne, dok je s organiziranim stanovanjem uz podršku** započeo jedan državni dom u 2008. godini.

b. Izvaninstitucijski oblici smještaja za psihički bolesne odrasle osobe (udomiteljstvo, obiteljski domovi, organizirano stanovanje)

Uslijed nedostatnih podataka moguće je samo okvirno procijeniti razvijenost izvaninstitucijskih oblika smještaja za psihički bolesne odrasle osobe, pri čemu se nameće zaključak **o značajnom manjku usluga u zajednici i obitelji** koje preveniraju institucionalizaciju i unapređuju kvalitetu života i socijalnu integraciju tih osoba prema kojima je **tradicionalno jače izražena socijalna distanca.**

Tablica 20 – Izvaninstitucijski oblici smještaja za psihički bolesne odrasle osobe, 2007. – 2009.

Izvaninstitucijski oblici smještaja	2007.	2008.	2009.	Prosjek 2007.-2009.
<i>psihički bolesne odrasle osobe</i>				
udomiteljstvo	948	909	726	861
obiteljski domovi	44	221	238	168
ukupno psihički bolesne odrasle	992	1130	964	1029

Izvor: Godišnja statistička izvješća o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2007., 2008. i 2009.

Razvoj **udomiteljstva s uspostavljenim standardima kvalitete i redovitom supervizijom**, kao i **razvoj organiziranog stanovanja uz podršku, i to u samostalnim stambenim jedinicama u lokalnim zajednicama, a ne u prostorima domova**, pretpostavke su očekivano postupne deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe.

Dodatni je izazov manjak podataka o tome **koliko su psihički bolesne odrasle osobe u mogućnosti koristiti se postojećim dnevnim boravcima i drugim uslugama u zajednici** (klupske aktivnosti, savjetovanja itd.) primarno usmjerenim prema drugim skupinama odraslih osoba (starije i nemoćne osobe, osobe s invaliditetom, ovisnici). Eventualne prilagodbe programa i dodatno usavršavanje radnika zaposlenih kod postojećih pružatelja usluga za odrasle korisnike u zajednici omogućile bi relativno brzo širenje trenutačno iznimno deficitarnih usluga za ovu korisničku skupinu.

c. Prioriteti deinstitucionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe

Prilikom planiranja transformacije domova treba uzeti u obzir **sljedeća ograničenja deinstitucionalizacije vezana uz** specifične potrebe korisnika, neravnomjerno razvijenu mrežu pružatelja usluga, te nedostatan zastupljenje izvaninstitucijske usluge:

- Veći se dio **svih korisnika domova koristi uslugom pojačane njege**, što je vjerojatno rezultat značajnog udjela starijih osoba, te onih koji su teško pokretni ili nepokretni. Prema podacima za 2009. godinu, **38% svih korisnika domova za psihički bolesne osobe starije je od 65 godina**, njih **36% teško je pokretno ili nepokretno**, a njih **22% je i starije od 65 godina i teže pokretno ili nepokretno**. U državnim domovima u odnosu na nedržavne značajno su veći udjeli teško pokretnih i nepokretnih korisnika svih dobnih skupina (40% u državnim domovima u odnosu na 24% u nedržavnim domovima), te onih koji su uz to i stariji od 65 godina (19% u državnim u odnosu na 13% takvih korisnika u nedržavnim domovima).

- Iz podataka o aktualnim kapacitetima za institucijsku skrb vidljivo je da se pretežno radi o domovima s velikim brojem korisnika u kojima nisu dostatno razvijene usluge kojima se omogućuje rehabilitacija i socijalno uključivanje (uglavnom posljedica nedostatka stručnog kadra), te da domovi ne pružaju izvaninstitucijske usluge i usluge koje podupiru ostanak korisnika u obitelji (privremeni smještaj, usluge boravka, patronaža). Isto je tako rijetko zastupljen tjedni smještaj, koji u pravilu tijekom vikenda omogućuje redoviti kontakt s obitelji.
- Više je domova na izoliranim lokacijama, te su koncentrirani u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, što znači da se korisnici u većini slučajeva izdvajaju iz sredine iz koje potječu. To ukazuje na potrebu razvoja izvaninstitucijskih usluga i izvaninstitucijskih oblika smještaja u lokalnoj zajednici radi reintegracije korisnika u život zajednice.

Iz tih razloga, **deinstitucionalizacija i transformacija domova za psihički bolesne odrasle osobe provest će se postupno**, i to u duljem vremenskom razdoblju, s rokom definiranim za 2018. godinu.

Temeljem prosječnog broja korisnika u trogodišnjem razdoblju od 2007. – 2009., kao polazište za razvoj izvaninstitucijskih oblika smještaja uzet će se okvirni broj od **4.100 korisnika** u domovima socijalne skrbi i **960 korisnika** u izvaninstitucijskim oblicima smještaja, odnosno **ukupno 5.060 psihički bolesnih odraslih osoba** na smještaju u sustavu socijalne skrbi.

Početni je omjer **81% korisnika institucijske skrbi prema 19% korisnika** izvaninstitucijskih oblika smještaja.

Tablica 21 – Okvirna projekcija broja korisnika institucijske i izvaninstitucijske skrbi za psihički bolesne odrasle osobe 2011. - 2018. godine

Psihički bolesne odrasle osobe	Institucijska skrb – domovi (stalni smještaj)	Izvaninstitucijski oblici smještaja	Udio domovi (stalni smještaj)	Udio izvaninstitucijski oblici smještaja
početno stanje 2010.	4100	960	81%	19%
2011.	4090	970	81%	19%
2012.	4040	1020	80%	20%
stanje 2013.	3980	1080	79%	21%
2014.	3870	1190	76%	24%
2015.	3730	1330	74%	26%
stanje 2016.	3580	1480	71%	29%
2017.	3430	1630	68%	32%
stanje 2018.	3280	1780	65%	35%
Ukupna promjena	-820	820	-16%	16%

<i>(smanjenje/povećanje)</i>				
------------------------------	--	--	--	--

Glavni je cilj deinstitutionalizacije i transformacije domova do 2018. godine smanjenje broja korisnika stalnog smještaja u domovima za 20%, s aktualnih 81% na 65%, uz povećanje obuhvata korisnika u izvaninstitucijskim oblicima smještaja, s aktualnih 19% na 35%. Razvoj izvaninstitucijskih oblika smještaja i izvaninstitucijskih usluga treba usmjeriti na korisnike koji ne zahtijevaju intenzivnu skrb u instituciji.

U svrhu ostvarenja ovog cilja potrebno je **do 2018. godine** provesti sljedeće aktivnosti:

1. **Postupno smanjenje broja korisnika institucijske skrbi za 20% korisnika stalnog smještaja.** Iako se radi samo o okvirnim projekcijama, najveće se smanjenje broja korisnika može očekivati u posljednje tri godine razdoblja predviđenog za deinstitutionalizaciju i transformaciju, nakon što će se smanjenjem broja djece i odraslih osoba drugih korisničkih skupina osloboditi resursi koji će se moći preusmjeriti za skrb o psihički bolesnim odraslim osobama.
2. **Povećanje broja korisnika izvaninstitucijskih oblika smještaja razmjerno smanjenju** ukupnog broja korisnika smještenih u institucijama (povećati kapacitete udomiteljskih obitelji i obiteljskih domova, te razviti uslugu organiziranog stanovanja za psihički bolesne odrasle osobe, budući da je postotak korisnika koji se vraćaju u primarnu obitelj vrlo nizak).
3. **Razvoj izvaninstitucijskih usluga** (boravak, stručna pomoć u obitelji, pomoć i njega u kući i dr.) za psihički bolesne odrasle osobe koje žive u vlastitim ili udomiteljskim obiteljima, a mogu ih osigurati različiti pružatelji usluga, uključujući i domove.
4. Osigurati **regionalnu ravnomjernost** očekivanog omjera institucijskih i izvaninstitucijskih oblika skrbi.
5. Potrebno je **ograničiti veličinu domova** i drugih pravnih osoba s konačnim ciljem **postizanja kapaciteta za najviše 70 korisnika** stalnog ili tjednog smještaja, uz povećanje kvalitete usluge.
6. Donijeti novu **odluku o mreži** za trogodišnje razdoblje, počevši od 2011. godine, u skladu sa ciljevima deinstitutionalizacije, uz specifikaciju regionalnih kapaciteta institucijskih i izvaninstitucijskih oblika skrbi. Poseban naglasak treba staviti na **usluge organiziranog stanovanja uz podršku za psihički bolesne odrasle osobe**, vodeći pritom računa o regionalnoj ravnomjernosti.
7. Domovi trebaju do kraja 2010. izraditi **pojedične planove** deinstitutionalizacije i transformacije, kako bi Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi moglo izraditi Operativni plan provedbe deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine.

8. Do kraja 2010. izraditi **analizu kapaciteta udomitelja i obiteljskih domova za psihički bolesne odrasle osobe** u svrhu unapređenja izvaninstitucijske skrbi prema regijama, obuke i stručnog praćenja.

9. U proračunskom planiranju za 2011. – 2013., radi širenja mreže socijalnih usluga u zajednici, osigurati **potrebna sredstva** za izvaninstitucijske usluge za psihički bolesne odrasle osobe (boravak, stručna pomoć u obitelji, pomoć i njega u kući i dr.), te za organizaciju smještaja u što je moguće manjim skupinama korisnika (4-5) po stambenoj jedinici unutar doma.

7. Umjesto zaključka

Zadaci Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi

Koordinacija i praćenje provedbe procesa deinstitutionalizacije i transformacije radi osiguranja usklađenog međusobnog djelovanja svih sudionika. To posebice uključuje suradnju s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa u dijelu koji se odnosi na djecu uključenu u programe obrazovanja u domovima socijalne skrbi, suradnju s Ministarstvom pravosuđa u odnosu na djecu i mladež bez odgovarajuće roditeljske skrbi i djecu s poremećajima u ponašanju (povjeravanje djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi na čuvanje i odgoj pružateljima izvaninstitucijskih oblika smještaja), Ministarstvom obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti u odnosu na djecu i mladež kojima je izrečena mjera obiteljsko-pravne zaštite, suradnju sa Središnjim državnim uredom za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske Unije i drugim nadležnim tijelima državne uprave u odnosu na korištenje sredstava Europske Unije za potrebe podupiranja procesa deinstitutionalizacije i transformacije, te suradnju sa Središnjim državnim uredom za upravljanje državnom imovinom, u odnosu na prodaju, zamjenu ili kupnju objekata u državnom vlasništvu.

Analiza pojedinačnih planova deinstitutionalizacije i transformacije domova i drugih pravnih osoba (početak 2011.).

Osnivanje radnih skupina za definiranje i razradu aktivnosti u Operativnom planu provedbe procesa deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine za svaku korisničku skupinu.

Izrada Operativnog plana provedbe procesa deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine, te procjena rezultata provedbe Plana nakon dvogodišnjeg razdoblja.

Usklađivanje normativnog okvira s ciljem otklanjanja prepreka za deinstitutionalizaciju i prevenciju institucionalizacije. To razumijeva ograničavanje kapaciteta doma i druge pravne osobe kako bi do kraja provedbe transformacije i deinstitutionalizacije oni domovi, koji će i nadalje pružati usluge stalnog ili tjednog smještaja djeci i mladeži, imali kapacitet najviše do 30 korisnika. Za odrasle osobe to razumijeva ograničavanje veličine doma i druge pravne osobe s konačnim ciljem postizanja kapaciteta za najviše 70 korisnika stalnog ili tjednog smještaja. Za stvaranje pretpostavke za deinstitutionalizaciju skrbi za djecu i mladež kojima je izrečena mjera obiteljsko-pravne zaštite, to podrazumijeva izmjenu Obiteljskog zakona kojim bi se omogućilo povjeravanje djeteta na čuvanje i odgoj udomiteljskoj obitelji, obiteljskom domu ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost organiziranog stanovanja.

Donošenje Odluke o mreži domova i djelatnosti socijalne skrbi za trogodišnja razdoblja, počevši od 2011. godine, koja treba obuhvatiti manji smještajni kapacitet u instituciji i veći smještajni kapacitet izvan institucije, te izvaninstitucijske usluge, uz osiguranje regionalne ravnomjernosti za sve korisničke skupine.

Obustava prijema djece do 7. godine života na stalni ili tjedni smještaj, a iznimka mogu biti samo hitne situacije privremenog smještaja u najduljem trajanju do 6 mjeseci s ciljem žurne, ali temeljite identifikacije adekvatne trajne skrbi obiteljskog tipa, uz osiguranje podrške primarnoj obitelji ili udomitelju (2011.).

Analiza kapaciteta udomiteljskih obitelji, obiteljskih domova i organiziranog stanovanja za sve korisničke skupine, u svrhu unapređenja izvaninstitucijskih oblika smještaja prema županijama, te obuke i stručnog praćenja tih pružatelja usluga (2010.).

Izrada procjene kvalitete skrbi u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima; analiza razloga zbog kojih neki od tih pružatelja usluga ne zbrinjavaju niti jednog korisnika ili imaju manji broj

korisnika od utvrđenog kapaciteta, te analiza mogućnosti pružanja skrbi u odnosu na dostupnost usluga u zajednici i specijalizaciju za skrb o pojedinim korisničkim skupinama.

U proračunskom planiranju, radi širenja mreže socijalnih usluga u zajednici, osigurati preraspodjelu sredstava u korist izvaninstitucijskih oblika smještaja i izvaninstitucijskih usluga za sve korisničke skupine. To razumijeva preusmjeravanje resursa sadašnjih pružatelja usluga stalnog ili tjednog smještaja na pružanje izvaninstitucijskih usluga i izvaninstitucijskih oblika smještaja (udomiteljske obitelji, organizirano stanovanje uz podršku i obiteljski domovi), uz edukaciju i superviziju, odnosno stručnu podršku tim pružateljima usluga.

Zadaci domova i drugih pravnih osoba

Izrada pojedinačnih planova deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba do kraja 2010. godine, u skladu sa Smjernicama priloženih uz Plan, čime će se dobiti detaljni ulazni podaci za izradu Operativnog plana.

Provođenje deinstitutionalizacije djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi s ciljem postizanja omjera od 20% korisnika u institucijskim oblicima skrbi i 80% korisnika u izvaninstitucijskim oblicima smještaja do kraja 2016. godine.

Izrada specifičnih individualnih planova s prioritetnom opcijom osiguranja izvaninstitucijskih oblika smještaja ili primjerenih uvjeta u institucijskoj skrbi za djecu s teškoćama u razvoju smještenu u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, ako povratak u primarnu obitelj nije moguć (2011.).

Deinstitutionalizacija djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi u postojeće stambene zajednice (organizirano stanovanje uz podršku) najkasnije do kraja 2011. godine, te pružanje usluga stručne pomoći u obitelji (patronaža) za djecu smještenu u udomiteljskim obiteljima (2011.)

Deinstitutionalizacija sve djece u dobi do 3. godine života koja su trenutačno smještena u domovima (prema podacima za 2009. njih 79) u udomiteljske obitelji i gdje je to moguće posvojenje, do kraja 2012., u suradnji sa centrima za socijalnu skrb. Iznimka mogu biti samo hitne situacije privremenog smještaja u najduljem trajanju do 3 mjeseca s ciljem žurne, ali temeljite identifikacije odgovarajuće skrbi obiteljskog tipa.

Provođenje deinstitutionalizacije 40% djece i mladeži s poremećajima u ponašanju smještenih u domovima temeljem Zakona o socijalnoj skrbi u izvaninstitucijske oblike smještaja.

Provođenje deinstitutionalizacije 40% djece s teškoćama u razvoju u primarnu obitelj ili izvaninstitucijske oblike smještaja do 2016. godine. Individualno planiranje deinstitutionalizacije pojedinih korisnika treba obuhvatiti sve skupine prema vrsti oštećenja, uz procjenu dostupnosti potrebnih usluga u obitelji i zajednici. To prvenstveno zahtijeva prikupljanje točnih podataka o broju djece na školovanju u nižim razrednim odjelima (od 1. do 4. razreda), višim razrednim odjelima (od 5. do 8. razreda), te broju djece u odgojno-obrazovnim skupinama, kao i podatke o mjestu prebivališta i dr.

Provođenje deinstitutionalizacije 30% odraslih osoba s invaliditetom do 2016. godine. Deinstitutionalizacija treba obuhvatiti sve skupine prema vrsti oštećenja, uz procjenu dostupnosti potrebnih usluga u obitelji i zajednici. To razumijeva povratak u primarnu obitelj ili skrb u udomiteljskoj obitelji, uz osiguranje odgovarajućih izvaninstitucijskih usluga, te organizirano stanovanje uz podršku ili obiteljski dom.

Postupno smanjenje broja korisnika institucijske skrbi za 20% psihički bolesnih odraslih osoba do 2018. godine. Najveće se smanjenje broja korisnika može očekivati u posljednje tri godine razdoblja predviđenog za deinstitutionalizaciju i transformaciju, nakon što će se smanjenjem broja djece i

odraslih osoba drugih korisničkih skupina osloboditi resursi koji će se moći preusmjeriti za skrb o psihički bolesnim odraslim osobama.

Zadaci centara za socijalnu skrb

Aktivno sudjelovanje u pripremi korisnika i pripremi njihovih obitelji za povratak ili za upućivanje u izvaninstitucijske oblike smještaja (2011.).

Preuzimanje aktivne uloge u prevenciji upućivanja novih korisnika na smještaj u instituciju (2010.).

Pravodobna procjena trenutačnih potreba, planiranje i poticanje za prihvaćanje potrebnih usluga, te praćenje korisnika, trebali bi postati ključni zadaci socijalnih radnika koji upravljaju radom u ostvarivanju individualnih planova koji se izrađuju u centrima za socijalnu skrb u uskoj suradnji s korisnicima, njihovim obiteljima i drugim pružateljima usluga.

Praćenje ostvarivanja individualnog plana koji bi se trebao revidirati, u skladu s promjenama specifičnih potreba i okolnosti korisnika.

